

VÅLBERG I NYHETERNA
- en kamp mellan tolkningsmönster
ARBETSRAPPORT NR 60

YLVA BRUNE

ISSN 1101-4679

VÅLBERG I NYHETERNA

- en kamp mellan tolkningsmönster

Foto: ÖRJAN SÖDERLUND

Ylva Brune
Institutionen för journalistik
och masskommunikation
Göteborgs universitet

INSTITUTIONEN FÖR JOURNALISTIK OCH MASSKOMMUNIKATION

Göteborgs universitet

FÖRORD

Initiativet till en vetenskaplig undersökning av hur de s k Vålbergshändelserna bevakades i massmedierna kom från Karlstads kommun genom planeringschef Jan-Olof Seveborg. Finansieringen skedde genom ett anslag från Arbetsmarknadsdepartementets invandrapolitiska enhet med Lennart Weibull som projektansvarig.

Undersökningen har byggts ut genom att den kunnat infogas i forskningsprojektet *Invandrar- och flyktingjournalistik - studier kring mediebilder och opinionsklimat*, finansierat av Socialvetenskapliga Forskningsrådet. Kent Asp har som ansvarig för detta projekt även haft det vetenskapliga ansvaret för Vålbergsundersökningen.

Åsa Nilsson har stått för materialinsamling, kodning och praktiskt genomförande av den kvantitativa innehållsanalysen. De lokala dagstidningarna har välvilligt ställt upp med underlag från sina arkiv. För bedömningar och slutsatser i rapporten svarar Ylva Brune.

Göteborg i maj 1996

Kent Asp

Lennart Weibull

INLEDNING	1
PÅSKEN I VÅLBERG	4
De första nyheterna	
JOURNALISTIK OCH BERÄTTELSEMÖNSTER	
DET FÖRSTA TOLKNINGSMÖNSTRET	
Familjen	
Ungdomarna	
Skeendet och dess orsaker	
Vålberg	
Konsekvenser	
Symboliken i det första tolkningsmönstret	
DET ANDRA TOLKNINGSMÖNSTRET	12
Mediernas första tolkningar ifrågasätts	
Ungdomarna	
Vålberg	
Initiativet till myndigheterna	
Symboliken i det andra tolkningsmönstret	
SENARE HÄNDELSER OCH FORTSATT OMTOLKNING	
Sommarstugebrand	
Förundersökning	
Villabrand	
Stämningsansökan	
Rättegång	
Domar	
Försök att avsluta ...	
... en oavslutad historia	
MEDIERAPPORTERINGEN I SIFFROR	25
Uppmärksamhet i olika medier	
PÅSKHÄNDELSERNA	
Huvudinriktningen i bevakningen	
Uppföljning av påskhändelserna - myndigheterna tar initiativet	
EFTER PÅSK	
Senare händelser - polis och åklagare tar initiativet	
HELA PERIODEN	
Bilden av Vålberg	
TIDIGARE MEDIERAPPORTERING OM RASISM OCH FRÄMLINGSFIENTLIGHET	36
Uppmärksamhet som reklam	
En irrationell vakthållning?	

Hollywoodiseringen av Sjöbo
Konflikten skymmer budskapet
Mediebevakning av rasistiskt våld i Västeuropa och Skandinavien
Mediebevakningens effekter - upptrappning eller uppfostran?

KRITIKEN MOT MEDIERNAS BEVAKNING AV VÅLBERGSHÄNDELSENA **41**

En enda version
Piskade medierna upp stämningen?
Gynnade uppmärksamheten rasisterna?
Stämplades Vålberg orättvist?
Var tolkningen av påskhändelserna förhastad?
Hade händelserna nyhetsvärde?

RASISM ELLER EJ - DEFINITIONER OCH ARGUMENT **47**

Den officiella definitionen
Journalisternas användning
Fel och rätt?
Pragmatiska hänsyn

DE OGRANSKADE ARGUMENTEN I VÅLBERGSBEVAKNINGEN
Familjen
Ungdomarna
Påskhändelserna

ATT ÅTERSKAPA NORMALITETEN **54**

Journalisternas mottaglighet för kritik
När medierna tar parti för invandrare

VERSIONER AV VERKLIGHETEN **58**

Förundersökningen
Ungdomar om påskhändelserna
Ungdomar om bakgrunden
Ungdomar: Syn på mediebevakningen
Familjen Labadi om påskhändelserna
Familjen Labadi om bakgrunden
Familjen Labadi: Syn på mediebevakningen
Åklagaren om påskhändelserna
Åklagaren: Syn på mediebevakningen
Nätverket i Vålberg om påskhändelserna och därefter
Nätverket: Syn på mediebevakningen

REFERENSER **71**

INLEDNING

På påskaftonskvällen 1995 angreps en familj i Vålberg utanför Karlstad av ett gäng ungdomar. Händelserna fick stor uppmärksamhet i medierna.

Föräldrarna i familjen är ursprungligen palestinier från Jordanien. Ungdomarna i gänget skulle ha ropat rasistiska slagord och misshandlat både mamman och pappan.

Bilderna av mammans blåslagna och omplåstrade ansikte på kvällstidningarnas förstasidor och i TVs nyhetssändningar kom att stå som en symbol för hotad - nej, krossad - normalitet och familjeidyll i hjärtat av Sverige.

Vålberg beskrevs som en Hatets by, mitt i all sin vanlighet. De unga männen, som hade angripit familjen med påsksmällare, splitterbomber och slagord, porträtterades ur grodperspektiv, där de klampade skolkorridoren eller bygatan fram i tunga kängor och svarta bomberjackor.

De var rasisterna. Fembarnsfamiljen Labadi i den vita mexitegelvillan deras offer. Mediebilderna var relativt entydiga de första dygnet efter händelserna.

Våren 1995 tog Karlstads kommunstyrelse initiativ till två undersökningar kring händelserna i Vålberg. Dels en undersökning av de sociala förhållandena i Vålberg som genomförs av Centrum för folkhälsoforskning vid högskolan i Karlstad och som beräknas vara färdig under hösten 1996. Dels en studie av mediebevakningen av händelserna i Vålberg, som lämnas med denna rapport.

Den ursprungliga tanken var att medieundersökningen endast skulle omfatta bevakningen av påskhändelserna.

Men när det var dags att lägga upp undersökningen, så hade nya händelser inträffat i Vålberg och synsätten i medierna hade genomgått förändringar. Påskhändelserna var föremål för omtolkningar. Den åklagare som höll i förundersökningen hade förklarat att de inte handlade om rasism. Familjen Labadis sommarstuga och villa hade båda brunnit ner i anlagda bränder. En ny och svärdefinierad ton fanns i mediernas beskrivningar av det skedda.

Det kändes motiverat att följa mediebevakningen av Vålbergshändelserna hela vägen från det dramatiska påskvåldet till rättegång och domar.

Undersökningen omfattar mediebevakningen från påsken 1995 till och med Karlstads tingsrätts dom i oktober 1995.

Vålbergshändelserna avslutades emellertid inte med tingsrättens dom. En ny dom i hovrätten föll i april i år. Domen har överklagats till högsta domstolen av Hassan Labadi, som är dömd för misshandel i samband med påskhändelserna 1995.

Intresset från mediernas sida har avtagit successivt - men inte helt. Fortfarande i maj 1996 publiceras reportage, där avsikten är att klarlägga hur det egentligen är fatt i Vålberg.

Trots omtolkningar som trivialiserar påskhändelserna 1995, så behåller bilderna från Vålberg sin laddning - det sönderslagna kvinnoansiktet, den nedbrända villan. Vad var det som hände?

Den frågan kan inte besvaras i denna rapport, som i första hand handlar om mediebilderna av skeendet. Men förhoppningsvis kan undersökningen klarlägga vilka frågor journalister ställde och inte ställde inför en komplicerad verklighet.

Analys av tolkningsmönster

Rapporten består till sin största del av innehållsanalyser av ett stort mediematerial.

Först gör jag en detaljerad närläsning av nyheterna om händelserna i Vålberg och deras efterspel. I denna nyhetsbevakning framträder efter hand olika och delvis motstridiga tolkningar av skeendet, av huvudpersonernas karaktär och av händelsernas innebörd och vikt.

Analysen beskriver hur två olika tolkningsmönster i förhållande till Vålbergshändelserna kommer att strukturera nyhetshistorierna under olika perioder.

Jag försöker visa att två viktiga egenskaper hos nyhetsjournalistik sätter sin prägel på bevakningen. Dels beroendet av enkla och förutbestämda berättelsemönster. Dels beroendet av etablerade källor som ger legitimitet åt nyhetshistorierna.

Analys i siffror

Sammanlagt 240 artiklar, nyhetsinslag och telegram i följande medier har studerats systematiskt.

Dagens Nyheter
Svenska Dagbladet
GöteborgsPosten
Nya Wermlandstidningen
Värmlands Folkblad
Expressen
Aftonbladet
GT/iDAG
TT
Aktuellt
Rapport
Nyheterna TV4
Tvärsnytt

Analysen av detta material tar bland annat upp följande frågor.

- Hur mycket uppmärksamhet har olika händelser fått?
- Vilka personer har kommit till tals och med vilka slag av tolkningar?
- Vilka uttolkare och tolkningar av verkligheten har dominerat under olika perioder?
- I vilken utsträckning har ett rasimperspektiv lagts på Vålbergshändelserna?

- I vilken utsträckning skiljer sig medierna åt vad gäller uppmärksamhet och val av uttolkare och perspektiv under perioden?

Kritik av mediebevakningen

Mediebevakningen av påskhändelserna i Vålberg utsattes tidigt för kritik på flera punkter. Det sades bland annat att medierna piskade upp stämningen, att de på ett osakligt sätt tog parti för den ena sidan i en konflikt och att de överdrev de rasistiska inslagen i händelserna.

Jag tar upp kritiken punkt för punkt och diskuterar i vilken mån den är befogad.

Frågorna kring hur händelserna i Vålberg skall förstås och beskrivas har i stor utsträckning cirklat kring begreppet rasism. En lång rad argument för och emot att rasism var en drivkraft i händelserna dyker efter hand upp i medierna. Argumenten granskas sällan i nyhetsbevakningen, inte heller diskuteras de olika definitioner av rasism som olika källor utgår ifrån.

I ett diskuterande kapitel tar jag upp dessa ogranskade argument och definitioner. En viktig poäng i min egen kritik av mediebevakningen är att journalister i mycket liten utsträckning har ansträngt sig för att klargöra och ifrågasätta de påståenden som auktoritativa källor gjort om Vålbergshändelsernas innebörd.

Versioner av verkligheten

Påskhändelserna i Vålberg liksom föregående och efterföljande händelser kring familjen Labadi är föremål för olika uttolkningar eller versioner, av vilka några är väl representerade i medierna och andra inte.

För att få perspektiv på nyhetsbevakningen gick jag igenom förundersökningen av påskhändelserna och tingsrättens dom samt gjorde intervjuer med familjen Labadi, inblandade ungdomar, åklagaren Peter Hallgren och med Per Anders Persson, som representerar Nätverket i Vålberg. Jag har också intervjuat åtta av de journalister som har arbetat med bevakning av Vålbergshändelserna.

I en bilaga till medieundersökningen presenteras de tolkningar av Vålbergshändelserna, som görs av fyra framträdande aktörer: Familjen Labadi, de inblandade ungdomarna, åklagaren och Nätverket i Vålberg.

Intervjuerna med journalister har utgjort stöd för mina egna tolkningar och beskrivningar av hur olika mediebilder har uppstått och de redovisas inte särskilt.

PÅSKEN I VÅLBERG

De första nyheterna

Det var vid påskhelgen 1995 som familjen Labadi och Vålberg utanför Karlstad blev riksbekanta.

Sent på påskaftonens kväll utbröt slagsmål utanför familjen Labadis villa och ett TT-telegram om händelserna, som sändes ut 04:45 natten till påskdagen infördes i olika versioner i ett par kvällstidningar samma dag.

Ett stort gäng ungdomar i 15-20 årsåldern skrek och smällde raketer utanför invandrarfamiljens villa. När pappan kom ut fick han ett slag i huvudet med ett järnrör, mamman blev nerslagen med en kratta. (TT 16/4 1995.)

Ungdomarna uppges vara både skinheads och andra och familjen sägs ha trakasserats under en längre tid. Vakthavande befäl hos Karlstadpolisen är huvudsaklig källa.

Både Rapport och Nyheterna i TV4 har händelsen i Vålberg som förstanyhet på kvällen den 16 april. Nyheterna i TV4:

Det var vid halv elvatiden som det började smälla utanför huset. När familjen gick ut för att sjasa bort ungdomarna, kom det fler - mellan 40 och 50 stycken. När pappan sa åt dem att ge sig iväg, fick han ett slag i huvudet av en käpp, och sedan försökte någon ge sig på ett av barnen i huset, men då gick mamman emellan.

Kamela Labadi intervjuas i sitt kök. Hon har ett stort plåster över pannan och halva näsan:

- Jag sa, du får inte slå min pojk. Han vände sig mot mig: Om jag gör, vad ska då hända, jävla svartskalle ... och hora och sådana saker. Så han bara klappa till.
- Så han slog dig?
- Ja, han sparkade och slog med ett järnrör.

Den 17 april, annandag påsk, har Expressen och Aftonbladet nyheter från Vålberg på första sidan.

Expressen har ett stort foto på Kamela Labadi med plåster och blåslaget ansikte: "Hon skulle bara skydda sina barn Sidorna 6, 7 och 8".

Aftonbladet har på förstasidan en bild av ungdomar i slagsmål till rubriken "Rasistgänget till ny attack Sidorna 6, 7, 8 och 9".

GT har bild på Kamela Labadi (blåslagen och med plåster) och en intervju på sidan 11. "De sparkade mig när jag låg ner." Tidningen intar rollen som ögonvittne:

Kamela Labade¹ blev hysterisk när hennes 15-åriga son attackerades av en 21-åring.

- Slå inte min pojke, skrek hon och gick mot 21-åringen.

I nästa ögonblick låg hon blodig på marken, nedslagen med ett rör och sparkad över hela kroppen.

---

¹ GT iDags stavning.

Lokala nyhetsprogram i radio och TV tar också upp påskhändelserna den 17 april, liksom Dagens Eko, Rapport och Aktuellt.

Tolkningen av det som hänt är given. Offren för det skedda, familjen Labadi, beskriver skeendet och reportrarna gör i stor utsträckning deras berättelse till sin egen, det vill säga ger den objektivitetens prägel.

JOURNALISTIK OCH BERÄTTELSEMÖNSTER

Journalister rapporterar fakta och samtidigt vävs dessa fakta samman till historier enligt vissa mönster (Tuchman, 1976; Bird & Dardenne, 1988).

Nyheter konstruerar meningsfulla helheter av episodiska händelser, och förser mottagaren med tolkningar av och förklaringar till skeenden. Tolkningar och förklaringar ligger ofta inbäddade i själva sättet att berätta historierna (Dahlgren 1987) och nya typer av händelser passas in i gamla berättelsemönster så att de överensstämmer med våra tidigare uppfattningar (Galtung & Ruge, 1981). Nyhetsvärden går att beskriva som ett slags koder för historieberättande, där element som närvaro, det oväntade, det dramatiska, handlingar, personer och resultat framhävs (Chibnall, 1981 i Bird & Dardenne 1988).

Nyheter erbjuder oss en gemensam samhällserfarenhet och stakar samtidigt ut gränserna mot det onormala, det oacceptabla och avvikande (Cohen & Young, 1981). Det normala, det är "vi", de goda krafterna i samhället, det sunda förnuftet och ett tillstånd av jämvikt. Nyhetshistorien uppstår när denna antagna jämvikt eller normalitet hotas och historierna strävar mot ett lyckligt slut - ett återställande av normaliteten (Todorov, 1977 i Fiske 1987).

Nyheter förutsätter alltså antaganden om "oss", om vår moral och om vad som gott och ont - de är kort och gott en del av vår kultur. Nyhetshistorierna förmedlar ideologiska och kulturella perspektiv, samtidigt som de talar om hur det står till i världen (Hall 1978, Fiske 1987)

Det ligger i journalistikens makt att utse hjältar och skurkar, offer och förövare och förse dem med relevanta karakteristika. De mest övertygande nyhetshistorierna är de, där konflikten mellan två parter tydligt framgår och där gränserna är skarpa mellan ont och gott.

I nyhetsbevakningen kring familjen Labadi och händelserna i Vålberg framträder efter hand olika och delvis motstridiga tolkningar av skeendet, av huvudpersonernas karaktär och av händelsernas innebörd och vikt.

Jag skall försöka visa hur det journalistiska berättandet har fogat samman vissa tolkningar på bekostnad av andra till två olika, men sammanhängande mönster, i nyhetsbevakningen av påskhändelserna och efterföljande händelser.

Tolkningsmönster och berättelsemönster är inte synonymt - men jag använder dem nästan synonymt i det följande. Den synliga delen av journalisternas tolkningsmönster är nyheternas berättelser och det är de som synas.

I samband med påskhändelserna etablerades ett tolkningsmönster som det var lätt att göra en god nyhetshistoria av. Både de ingående tolkningarna och sättet att göra nyheter av dem kom emellertid snart att ifrågasättas. Det första tolkningsmönstret gavs inte legitimitet av viktiga

källor och auktoriteter och det kom så småningom att ersättas av ett annat mönster.

Detta andra mönster består av nya tolkningar av familjens och ungdomarnas roller och av händelsernas karaktär. Utsiktspunkten förflyttas - från "offrens" och "förövarnas" egna berättelser till myndigheternas tolkningar. Gränsen mellan skuld och oskuld, norm och avvikelse blir svårbestämd. Historien om Vålbergshändelserna blev "oren" - och trots en rad dramatiska händelser efter påsk, förvisades den till en ganska undanskymd plats i medierna.

DET FÖRSTA TOLKNINGSMÖNSTRET

Det första tolkningsmönstret av händelserna kring familjen Labadi i Vålberg etablerades redan ett halvår före påsken, då Nya Wermlandstidningen publicerade en artikel om de trakasserier som familjen utsattes för av ungdomar på orten.

Rasistiskt förtryck trodde man inte förekom i dagens upplysta svenska samhälle. Men i Vålberg genomligger familjen Labadi varje dag ett mindre helvete. Barnen förföljs öppet med förolämpningar och rasistiska slagord, deras ägodelar stjäls eller förstörs, och familjens hus bombarderas med diverse projektiler: äpplen, ägg och till och med luftgevärsskott.

Trakasserierna blir bara värre och de senaste månaderna har familjen också fått en del otäcka telefonsamtal.

Kamela Labadi, mamman i familjen, vet inte vad hon ska ta sig till. Hon har talat med skolan, med socialen och med polisen. Ingen verkar kunna göra något åt problemet.

- I grund och botten handlar det om att föräldrarna måste ta ansvar för sina ungdomar, menar hon. (NWt 16/9 1994.)

På första sidan har tidningen en bild på Kamela Labadi med tre barn på tomten. De ses inifrån huset, genom ett fönster som är sönderskjutet. På gårdsplanen ligger havruttna äpplen som kastats dit. Enligt artikeln började trakasserierna ungefär två år tidigare.

Den nioåriga dottern möts dagligen av rasistiska rop och svordomar, de två äldre sönerna har slutat i Vålbergsskolan på grund av mobbningen och går i skola i Karlstad. "Ute i Vålbergs samhälle verkar det inte finnas något stöd att få", slutar artikeln.

Familjen

Orsakerna till trakasserierna förläggs helt och hållet utanför familjen, som karakteriseras såhär:

Familjen Labadi är egentligen som vilken medelsvensk familj som helst. Båda föräldrarna har fasta jobb och de ligger inte någon till last. De har ingen annan önskan just nu än att få vara i fred och leva normalt. (Ibid.)

I november 1994 kastas två brandbomber mot familjens villa. I lokalpressen uppfattas attentatet som ett led i "trakasserier med rasistiska förtecken" (NWT 22/11 1994) eller som "rasistisk terror" (VF 22/11 1994).

Familjen Labadis vanlighet poängteras åter: Vålbergsfamiljen, mamma pappa och fem barn, i en ganska vanlig mexitegelvilla i ett ganska vanligt bostadsområde. De kämpar vidare för att få göra det de helst vill: leva ett vanligt svenssonliv - trots att de heter Labadi i efternamn.

I båda lokaltidningarna hamnar den vita mexitegelvillan på första sidan - med ett sotmärke efter brandbomben tydligt synligt vid entrén.

Ungdomarna

Om familjen Labadi är normaliteten personifierad, så gäller det motsatta för de förmodade förövarna.

I en separat artikel beskriver Värmlands Folkblad "Rasistgänget i Vålberg":

Gänget samlas någonstans i Vålberg och sitter i timmar och skriker "Sieg Heil". Sedan drar de ut på samhället nattetid iklädda kängor, bomberjackor, snaggat hår och med svenska flaggor. Möter de en utlänning smäller det. Jan-Anders² Persson på Berghaga fritidsgård är inte överraskad över söndagsnattens brandbombsattack. (VF 22/11 1994.)

Polisutredningen har inte lyckats klarlägga vem eller vilka som låg bakom brandbombsattentatet mot familjen Labadis villa i november 1994. I nyhetsartiklarna är emellertid skuldfrågan klar. Brandbombarna uppfattas som en fortsättning på de rasistiska trakasserier som ungdomar i Vålberg bedriver mot familjen Labadi.

I det första TT-telegrammet om påskhändelserna beskrivs ungdomsgänget som "både skinheads och andra. De var beväpnade med järnrör, hemmagjorda batonger och åtminstone en kniv, som polisen senare beslagtog." (TT 16/4.)

I Expressen kallas ungdomarna "lynchmob" och artikeln publiceras under vinjetten "Ungdomsvåldet".

Kamela, 36, försökte skydda sina fem barn och rädda sin man från att slås ihjäl i sin egen trädgård. Då anföll lynchmobben. 25 svenska ungdomar som belägrade deras hus, slog ner Kamela och sparkade henne i ansiktet. (Expressen 17/4.)

Aftonbladet samma dag har rubriken "Rasistgänget går till ny attack":

Knappt ett dygn efter rasistattacken är de tillbaka. Kamela Labadi rusar förskräckt ut på tomten, när hon hör rasisterna närma sig. (AB 17/4.)

Nästa dag har Aftonbladet en helsidesartikel med rubriken "Det kan bli krig här". Den illustreras med en bild på tre unga män, två i bomberjackor och svarta kepsar; den tredje i förgrunden har jackärmen nerdragen så att en tatuering med varghuvud och svensk örlogsflagga framträder i bildens fokus.

Artikelns beskrivning av ungdomarna är mer trevande:

² Värmlands Folkblads benämning.

Ungdomsgänget består av ett 30-tal pojkar i tonåren från orten. Men det finns även några äldre.

I utkanten av detta gäng finns några rasister, som öppet visar sina sympatier. Klädda i bomberjackor med nazistsymboler, grova kängor och snaggat hår drar de runt i samhället. (AB 18/4.)

Expressens förstasida samma dag har en bild på tre unga män i svarta jackor i förgrunden. De ses bakifrån och något underifrån, och de tycks gå in på den folktomma villagatan. Man får en association till tre banditer i en västern, på väg för att lamslå det fridfulla och oskyddade nybyggarsamhället. Rubriken över bilden är: "Deras hus ska brinna".

Expressen ger en jämförelsevis utförlig bild av ungdomarna.

När vi träffar skinnskallegänget sitter de hemma hos en av grabbarna.

De dricker kaffe och på ett fat finns det två sorters kakor.

- Vit makt, vi vill ha vit makt och inte svartskallar som bara följer sina egna regler, säger en av de yngre killarna.

Han har inte fyllt 16 och inte rakat huvudet, än. Men han säger att han sympatiserar med rasismen.

Fyra av killarna bär torshammare i en kedja runt halsen.

På lägenhetens väggar hänger speglar med spritreklam.

Hatet mot familjen Labadi, och speciellt mot de två äldsta sönerna Jack, 17, och Jeff, 14, är oförsonligt.

Men ingen av dem kan säga riktigt när det började.

- Det var väl i skolan, dom var så jävla kaxiga. Dom andra invandrarna här ser man ju nästan aldrig, bara på bussen när de åker hem från jobbet, sen håller dom sej där. Men dom här är stora i käften och tror att dom är nånting. / ... /

Ute på gården får gänget syn på några invandrarungdomar längre bort.

Flera armar höjs till hitlerhälsning.

- Sieg heil! Sieg heil! (Expressen 18/4.)

I lokalpressens artiklar, som kommer först den 18 april, finns inga intervjuer med ungdomarna, men de karakteriseras som rasister och i Nya Wermlandstidningen även som lynchmobb.

Skeendet och dess orsaker

I flera av de artiklar och nyhetsinslag som publiceras de första dagarna efter påskhändelserna har familjen Labadi företrädare vad gäller beskrivning av och förklaring till det skedda. Detta gäller i kvällstidningarna, i lokalpressen och i Nyheterna i TV 4 och i Rapport.

Familjens upplevelser får större uppmärksamhet än kartläggningen av skeendet; skeendet tycks redan vara klarlagt. "Mamman berättar om skräcknatten. Värre än de krig jag har upplevt" (NWT 18/4).

Reportrarna gör familjens tolkning av det skedda till sin, men rubriker och nyhetsinslag går i många fall längre än vad familjen Labadi gör, i att utpeka förövarna som rasister. De skrämmande och förfrämligande bilderna av ungdomarna är kvällspressens egna kompositioner.

Den 18 april presenteras delar av ungdomarnas version av händelserna i Aftonbladet och Expressen, i Svart eller vitt i TV4, i Kvällsöppet i TV2 och i en direktsänd debatt i Radio Värmland.

När ungdomarna ger sin berättelse i kvällstidningarna har dock redan en annan version av händelserna lagts fast i inledningen och

identifikationen med "mamma Kamela" och "pappa Hassan" är etablerad. Expressen den 18 april:

I lördags natt anföll de, tillsammans med ett tiotal kamrater, familjen Labadis hem. Mamma Kamela, 36, misshandlades svårt med slag mot ansiktet och sparkar mot kroppen när hon låg på marken.

Pappa Hassan, 50, fick ett metallrör slungat i bakhuvudet.

Ungdomarnas version presenteras först efter det att de har karakteriserats med hjälp av sina rasistiska attribut och yttranden.

- Det blev bara så att vi samlades där. Jack och Jeff och deras mamma hade slagit en av våra polare tidigare på dan. Det är klart att vi ville ge igen.
- Och sen kom pappan utrusande med en påk i handen. En 21-åring häktades igår, misstänkt för grov misshandel.
- Det är ju löjligt. Det var ju han som misshandlades med påken av pappan och sönerna. Han fick ta emot massor av slag.
- Och det var ingen som slog mamman, nån kastade ett metallrör som träffade pappan i bakhuvudet och sen studsade i ansiktet på mamman. Ingen slog henne. (Expressen 18/4.)

Skeendet kommer alltså tidigt att beskrivas i både ungdomarnas version och familjen Labadis, men ungdomarnas är till en början är i underläge i förhållande till den dominerande tolkningen i medierna.

Också vad gäller angivande av tidigare orsaker till händelserna, säger ungdomarna sitt, men i en kontext, där familjen Labadis sjutton polisanmälningar för olika slag av trakasserier utgör ramen.

Orsakerna till skeendet är givna i de lokala medierna: Det handlar om

Nya attentat mot familjen Labadi. Tre år av rasistik förföljelse kulminerade i en helg av skräck (NWT 18/4)

och om att

Mardrömmen fortsätter (VF 18/4).

Också riksmidierna utgår från dessa tidigare händelser i tolkningen av påskhändelserna: hakkors inristat i billackeringen, klisterlapp med "Rasblandning - nej tack" på en cykel, glåpord, mobbning, frukt - och äggkastning, anonyma telefonsamtal med hotelser, brandbomberna.

Vålberg

Aftonbladet, löpsedel den 18 april: "Så förvandlades idyllen Vålberg till ett slagfält."

På två år har det lilla samhället Vålberg i Värmland förvandlats från idyll till ett slagfält mellan ett ungdomsgäng med rasistiska inslag och den palestinska familjen Labadi.

Slagord, skadegörelse, stenkastning, brandbomber och slagsmål med järnrör och träpåkar är numera vardagsmat. Hur kunde det bli så? Aftonbladet har försökt kartlägga orsakerna. (AB 18/4.)

Expressen, löpsedel den 18 april: "Hatets Vålberg". Rubrik: "Expressen i hatets by".

Hatet fortsätter. Det lilla samhället Vålberg i Värmland pyr av våld. Expressen har träffat både familjen Labadi och ungdomarna som trakasserar dem.

Nya Wermlandstidningen den 18 april:

Detta var helgen då storstädernas våldsamma rasmotståndningar på allvar flyttade in i villaidyllen Vålberg.

Flera artiklar nämner svårigheter att få så kallade vanliga Vålbergsbors synpunkter på händelserna. Rädsla för rasistgänget sägs vara orsaken.

Vålberg som ort blir så småningom föremål för mer förfinade journalistiska definitionsförsök. I de första skildringarna arbetar man med enkla motsatspar. Hatets - by. Idyll - slagfält, storstadsmotståndningar - villaidyll.

Konsekvenser

Farhågor för en eskalering av konflikten förs fram från flera håll. Företrädare för polisen uttrycker sin oro för att mediernas bevakning skärper motståndningarna. Hem och skolaföreningens ordförande i Vålberg befarar gängkrig mellan invandrargång från Karlstad och skinnskallarna (NWT 18/4). Radio Värmland intervjuar en son Labadi med vänner, som säger att detta kan bli fallet.

De Vålbergsungdomar som säger att "det blir krig i Vålberg" eller att "deras hus ska brinna", om inte deras kompis, den häktade 21-åringen släpps, får stora rubriker.

Kommer familjen Labadi att flytta? Detta är den möjliga konsekvens av händelserna, som journalisterna oftast tar upp under de första dyggen. Familjen själv verkar vara obestämmd och ger motstridiga besked, men denna upplösning tycks vara ett nödvändigt inslag i den journalistiska dramaturgin och flera nyhetsinslag börjar med påståendet att familjen nu tänker flytta eller slutar med påståendet att familjen har bestämt sig för att trots allt bo kvar.

Expressen och GT/iDAG lanserar idén om en fred i Vålberg. Expressen tar med tre pojkar hem till Labadis som pratar med Hassan. Rubriker: "Fred i rasbråket i Värmland"- och "Ett handslag för fred" (19/4).

"Vänner i natt - Här enas fienderna från Vålberg" är GT/iDAGs rubrik (19/4) till en artikel som handlar om att en av Vålbergspojkar skakar hand med Jeff Labadi. Han gör det med delvis bortvänt ansikte och anledningen är att Kamela Labadi lovar att ta tillbaka sin anmälan mot den 21-årige man som är häktad, misstänkt för misshandel. Kamela ger sitt löfte, eftersom hon uppfattar det som förutsättning för att slippa vidare trakasserier. "Det går att försonas - hatet kan övervinnas" är Expressens rubrik (19/4) till samma nyhet.

Denna fred i Vålberg måste nog helt och hållet ses som en journalistisk produkt, ett slags tvång som själva berättelsens logik utövade på verkligheten.

Symboliken i det första tolkningsmönstret

De första skildringarna av påskhändelserna i Vålberg är relativt entydiga och starkt dramatiska. Bilden av offer och förövare är renodlad på ett sätt som skapar identifikation med offren, medan förövarna försätts utanför samhällsgemenskap och vi-känsla.

De drag hos familjen Labadi, som kan förmodas ge dem hemortsrätt i en antagen svensk gemenskap poängteras noga. De har bott i Sverige i mer än tjugo år, de är svenska medborgare och de har bara utnyttjat det svenska bidragssystemet genom att ta emot barnbidrag. Båda föräldrarna har arbete och efter att ha sparat i många år har de lyckats köpa en vit mexitegelvilla i Vålberg, en ort som ömsom kallas "ett vanligt svenskt villaområde", ömsom "idyll". De vill bara leva ett vanligt svenssonliv.

De är helt enkelt "som vi", de är en del av "vår" värdegemenskap. Identifikation med familjen skapas också i omtalen om "mamma Kamela" och "pappa Hassan" och i skildringarna av fembarnsmammans försök att skydda sina barn.

Hur annorlunda med ungdomarna! I de första historierna uppträder de endast som omtalade. De karakteriseras genom sina rasistiska attribut och genom de gärningar som tillskrivs dem.

De är en lynchmob, där individerna är underkastade hatets och massans drivkrafter. I kvällspressen porträtteras de bakifrån och underifrån med de rasistiska symbolerna i blickfånget.

Scenen är det vanliga svenska villasamhället, där normaliteten slås sönder av rasismen, som förvandlar idyllen till ett slagfält. Det är alltså inte bara familjen Labadi som hotas - inte bara fembarnsmannen som slås blodig och blir sparkad liggande, när hon vill försvara sitt barn - utan vårt samhälles anständighet och inte minst Värmlands rykte.

Denna första historia får ett starkt genomslag i medierna. Men historien kommer snart att krackelera. Inte för att den nödvändigtvis är osann i sin kärna - men för att trovärdiga källor för fram andra tolkningar.

DET ANDRA TOLKNINGSMÖNSTRET

Mediernas första tolkningar ifrågasätts

Redan dagen efter påskaftonshändelserna förs åsikten fram att händelserna utanför familjen Labadis hus inte hade med rasism att göra eller att rasism i varje fall inte var någon huvudorsak till skeendet. Förutom de inblandade ungdomarna själva är det icke namngivna "andra" samt poliser på olika nivåer, som uttalar sig.

De första uttalandena rör mediernas bild:

Ungdomar i Vålberg anser att medierna tar parti för familjen. Det retar dem och det piskar upp stämningen

säger kriminalinspektör Anders Forsman i ett TT-telegram från den 17 april, som redan talar om "båda sidor i konflikten".

Aftonbladet nämner den 17 april att

andra personer som Aftonbladet var i kontakt med menar att även familjen har del i bråket. Att ungdomar i Vålberg blir provocerade när de går förbi huset.

Nya Wermlandstidningen den 18 april:

Personer som på nära håll följt utvecklingen i Vålberg menar att när familjen Labadi ilsknar till, uppmuntrar det rasisterna att komma tillbaka. Den åsikten göms bakom försiktiga formuleringar som "Man måste vara två för att dansa."

Storstadsmorgontidningarna intar, liksom Aktuellt, från början en skeptisk hållning till att rasism skulle utgöra förklaringsgrund. Svenska Dagbladet fokuserar sitt första inlägg på att polisen nu bevakar familjens hus. Polis och rättsväsende får ange orsaken till skeendet.

Biträdande länspolischef Stig Månsson har sagt att det inte är ett renodlat rasistbråk, utan att det även finns andra motiv till händelserna. /.../ - Starka känslorvallningar har förekommit både hos familjen och andra i Vålberg, säger Jan Erik Nyman, åklagare. (SvD 18/4.)

Dagens Nyheter rubricerar skeendet: "Flera års osämja i Karlstad kulminerade under påsken".

Polisen är huvudkälla. Orsaken till bråken är enligt familjen rasism, säger polisen. Men enligt polisen är det hela mera sammansatt:

Hotelser om brottsliga gärningar for i luften, från båda sidorna, säger kriminalinspektör Anders Forsman. (DN18/4.)

I Göteborgs Posten beskrivs påskhändelserna via TT, men tidningen följer i egen artikel upp påståendet att medierna tar parti för familjen.

"Tar medierna automatiskt parti för invandrare, när de hamnar i konflikt med svenskar eller myndigheter?" undrar GP och ger frågan vidare

till Stig Hadenius, Björn Eriksson, Heléne Lööw och Pär-Arne Jigenius (GP 18/4).

Den 19 april följer flera uttalanden som syftar till att förändra eller nyansera bilden av det skedda.

Rolf Sandberg, chef för kriminalpolisen i Karlstad säger i Svenska Dagbladet:

- Den långa konflikten och helgens bråk mellan familjen och ungdomsgänget, verkar inte enbart ha rasistiska förtecken.

Och i Nya Wermlandstidningen:

- Det har varit fejder mellan olika fraktioner i flera års tid. Båda parter har gjort anmälningar.

Nya Wermlandstidningen rapporterar också om nya vittnesuppgifter angående vad som hände på påskaftonen.

Enligt dessa uppgifter uppstod bråket till viss del på grund av Hassan Labadis hetsiga temperament. (NWt 19/4.)

I ett TT-telegram uttalar sig länspolismästare Rolf Kläppe så här:

- I Vålberg var det en spontan grupp, som inte har någon koppling till högerextremism, säger Kläppe. /.../ Länspolismästaren anser inte att bråken i Vålberg har renodlat rasistiska drag.

- Det finns visserligen främlingsfientlighet i bakgrunden. Men om det bara handlade om rasism borde det innebära att alla invandrare i Vålberg skulle vara hotade, och så är inte fallet. (TT 19/4.)

Dagens Nyheter har ett reportage från Vålberg med udden riktad mot kvällspressens tal om "rasbråk" och ett samhälle "som pyr av våld".

Helt klart har familjen Lababdi upplevt en skräckhelg, men var det fråga om "rasbråk"? Bland de anfallande bråkstakarna fanns en som själv har invandrarbakgrund, en av slagskämparna har tidigare varit vän med Hamadis³ pojkar och bjudits på saft här i köket, där vi nu bjuds på kaffe och kakor. Någon gång, någonstans har vänskap övergått i missämja och mobbning, som nu urartat i våldsdåd. (DN 19/4.)

Reportaget beskriver familjen som

"osvensk" på så sätt att den säger sin mening, till vem det vara må. "Kaxig" är ett ord storebror använder om lillebror Jeff, 14 år. När Hassan upptäckte att det langades hembränd sprit till ungdomar i Vålberg tvekade han inte att göra en polisanmälan. Kanske finns där en orsak till helgens överfall? (Ibid.)

"Rasism i sin värsta form eller motsättningar mellan olika ungdomsgrupper?" frågar Nyheterna i TV4 den 18 april.

Jeff Labadi beskriver trakasserier som trappats upp från tillmälen som "svartskalle" och "neger" gentemot honom själv till skadegörelse och till

---

³ DN:s benämning.

skymford mot hans mamma och lillasyster. Vålbergspojkar beskriver å andra sidan bröderna Labadi som bråkmakare.

Båda sidor beskyller varann för överfall och trakasserier och vad som är sant, det går inte att avgöra. (Nyheterna, TV4 18/4.)

I ett reportage i Godmorgon Sverige den 21 april slår reportern fast att det handlar om motsättningar mellan olika gäng.

Men frågar man folk vad motsättningarna beror på får man svävande svar.

Några av de pojkar som var med under påskhändelserna tillfrågas men vägrar att svara. En säger motvilligt

Det är väl att vi är rasister här i Vålberg och då ska de hit och dänga oss. (Godmorgon Sverige 21/4.)

Ungdomarna

Per Anders Persson, fritidsledare i Vålberg, får frågan om ungdomarna är rasister och svarar såhär.

De som har tjafsat har alla attributen. /.../ Men i grund och botten är det en identitetsfråga. De kan vända på mössan och så är de en annan grupp. (Ibid.)

I Värmlands Folkblad den 20 april gör Kamela Labadi ett uttalande med liknande innebörd:

- Pojkarna i Vålberg är inga rasister, inte på riktigt säger Kamela Labadi. När jag träffar dem en och en är de trevliga och hälsar på mig som man gör. Men när de kommer flera stycken, då hälsar de mig med Sieg Heil. Då söker de identitet hos varandra, i gruppen.

När Kamela Labadi pratar om pojkarna som misstänks för rasistdåd mot henne, då pratar hon om pojkar som det verkar vara synd om.

- Det är egentligen inte dom det är fel på, det är deras föräldrar, säger hon. De måste få stöd att räcka till för sina barn. (VF 20/4.)

Ungdomarnas version av händelserna presenteras i flera medier⁴, ett par gånger på initiativ av ungdomarna själva. Det är egentligen bara i kvällstidningarna, som deras berättelse hamnar i en kontext som misstänkliggör den.

Händelserna utanför Labadis villa på påskaftonen var inte planerade och hade inte rasistiska motiv. Den 21-åring, som häktades misstänkt för misshandel, försökte bara skapa fred, men blev nedslagen av Hassan Labadi. Ungefär samtidigt kastades ett järnrör utifrån gatan, som först träffade Hassan Labadi i bakhuvudet och därefter studsade mot den kratta som Kamela Labadi höll i, på ett sådant sätt att hon skadades i ansiktet (VF 19/4).

Orsakerna till ungdomarnas fiendskap med familjen Labadi berörs också i ett par olika sammanhang: "Di har gått och döttat på en." Labadis har kommit med orättvisa beskyllningar. Jeff Labadi har kommit med kniv till

⁴ I Radio Värmland, Svart eller Vitt (TV4) och Kvällsöppet (TV2) den 18 april, i Värmlands Folkblad den 19 april.

skolan och satt kniven mot en skolkamrats hals. (Kvällsöppet 18/4.) De följer inte svenska regler. Hassan Labadi har låtit den äldste sonen övningsköra innan han hade åldern inne och utan grön skylt. De tror att de är något. (Direktsänd debatt i Radio Värmland 18/4).

Vålberg

Vålberg blir snart i en mer differentierad tolkning "det lilla brukssamhället" som tågen går förbi och där bussarna går sällan på helgafnarna. Arbetslösheten är hög sedan Svenska Rayon permitterade på åttiotalet. Fritidsgården ligger långt från centrum. Hem och Skolaföreningen har skickat en mängd obesvarade skrivelser till polisen i Karlstad med begäran om närpolis. Skolan har haft temadagar om tolerans och rasism och har ett program som heter Att sätta gränser.

Initiativet till myndigheterna

Riksmedierna och de lokala medierna följer upp påskändelserna i olika omfattning.

Uttalanden och aktioner från myndigheter och andra organisationer till följd av påskhändelserna liksom lokala initiativ som syftar till att förbättra Vålbergs rykte får gott om utrymme i de lokala medierna, men blir i riksmedierna på sin höjd notiser. Inriktningen är dock likartad. Intresset förflyttas från familjen Labadi och ungdomsgänget till myndigheterna, till Nätverket i Vålberg och Vålbergsskolan.

När journalister från riksmedierna gör reportage från Vålberg under de följande månaderna, reportage som försöker skapa något slags förståelse för samhället och den allmänna bakgrunden till påskhändelserna, så använder de i stor utsträckning samma huvudkällor som de lokala medierna.

Tyngdpunkten förändras mot normaliserande beskrivningar av Vålberg och påskhändelserna.

Exempel på en sådan tyngpunktförskjutning ger de reportage som vid olika tillfällen tar upp situationen på Vålbergsskolan.

Några flickor i klass åtta i Vålbergsskolan, som på eget initiativ gör en enkät till högstadiets elever den första vardagen efter påsk, för att utröna hur stor andel som ger sitt gillande till attacken mot familjen Labadi, ger anledning till reportage i de lokala medierna samt i Nyheterna i TV4..

Tvärsnytt och Nya Wermlandstidningen fokuserar på att flickorna hävdar att pojkarna Labadi har utsatts för rasistisk mobbning:

Det var ingen vanlig mobbning, utan rasistiska grejer. (Tvärsnytt 18/4.)

- Jeffs skåps sparkades in och han hotades med lasermannen. Han måste ha mått dåligt när han gick här. Vissa klagar på att Jeff blev otrevlig när han gick här, men det har han all rätt att vara.

Tjejerna talar om en skola där en mindre grupp pojkar med klart uttalade rasistiska åsikter styrde på rasterna. Med i bilden som de målar upp finns också en passiv skolledning. (NWT 19/4.)

I ett reportage i Svenska Dagbladet sex veckor senare ligger tyngdpunkten annorlunda: Det finns endast fem rasister på Vålbergsskolan. Pojkarna Labadi har tidigare haft kontroverser med sina skolkamrater, men Elias Johansson har varit rektor i många år och går nära nog ed på att Vålbergsungdomen inte är rasistisk. Skolledningen har under ett antal år aktivt och i förebyggande syfte motarbetat all form av sådan verksamhet. (SvD 1/6.)

"Lugnet har lagt sig i våldets Vålberg" skanderar Nya Wermlandstidningens förstasida den 1 juni. Artikeln som följer andas omvärdering av påskhändelserna och synen på Vålbergsungdomarna.

Ni minns säkert händelsen för en och en halv månad sedan.

Stort tumult utanför libanesiska familjen Labadis villa, ett par skadade, en yngling häktad och senare frisläppt. Oavsett vad som hände - polisens utredning är så gott som färdig och åklagaren väntas väcka åtal inom kort - så har det lämnat djupa, variga sår efter sig. (NWt 1/6.)

Lågkonjunktur och arbetslöshet, bruksmentalitet och jantelag sätter sin prägel på samhället.

Det är tufft att vara nyinflyttad i Vålberg. Norrlänning eller afrikan spelar ingen roll. (Ibid.)

Nu har föräldrarna blivit mer aktiva och många av ungdomarna har sprättat bort de nynazistiska märkena från sina jackor, säger artikeln. Orten har fått bättre resurser för att skapa en meningsfull fritid för ungdomarna. Samtidigt arbetar Nätverket för Vålberg med att bemästra ett annat problem:

de ungdomar som tidigare haft militärkängor, rakat huvud och bomberjacka med nynazistiska märken som kännetecken.

De som uttryckt, och alltjämt uttrycker, rasistiska åsikter. I varje fall när man som naiv journalist dyker upp på skolgården och i deras ögon tigger om det. (Ibid.)

Här måste man, hävdar representanter för Nätverket i Vålberg, skilja mellan de "riktiga rasisterna eller ideologerna" och "svansen av nyttiga idioter", 15-20 ungdomar i högstadie- och gymnasieåldern:

Killar som är påverkbara.

- Också där finns rasism, men den sitter inte särskilt djupt. Det handlar mycket om att skaffa sig en identitet som medlem i ett gäng. Speciell klädstil och jargong ger trygghet, säger Per Anders Persson.

- Det är inte så märkvärdigt att man tillhör en grupp som är lite "outlaws". Jobbiga killgäng är ju inget nytt, ifjol var det hiphopare som välte bilar i Karlstad. (Ibid.)

Denna mer pragmatiska definition av ungdomsgänget i Vålberg får ett visst genomslag i medierna.

Det är också påtagligt att påskhändelserna efter hand omvärderas i de retrospektiva skildringarna av dem.

Symboliken i det andra tolkningsmönstret

Det andra tolkningsmönstret saknar det förstas starka dramatik och den tydliga rollfördelningen mellan offer och förövare.

Identifikationspunkten förflyttas från "den hotade familjen", "mamma Kamela" och "pappa Hassan" till samhället och dess företrädare.

Familjen Labadi beskrivs inte längre "som vilken vanlig svensk familj som helst". I stället poängteras faderns och sönernas hetsiga temperament och att familjen är "annorlunda".

Hassan Labadi är tacksam att reta: Ingen pallar äpplen och spelar hartsfiol hos någon som inte reagerar. Det har förekommit övergrepp och anmälningar från båda sidor.

I det första mönstret tolkades tidigare konflikter mellan familjen och Vålbergsungdomar som rasistiska trakasserier och rasistisk mobbning. Uppgifter om en klisterlapp med orden "rasblandning - nej tack" på en av barnens cyklar, anonyma hotbrev och telefonsamtal, tillmälen som "negrer", "svartskallar", "tvätta dig med klorin" kastade ljus över andra företeelser: insparkade skolskåp, sönderskurna bildäck, äggkastning.

I det andra tolkningsmönstret har pojkarna Labadi länge haft kontroverser med skolkamrater och andra ungdomar i Vålberg. Några påståenden om hur skuldbördan skall fördelas i dessa kontroverser görs inte. Först det senaste året har kontroverserna också klätts i en rasistisk symbolik.

Vålberg är inte någon "Hatets by" och inte heller någon idyll. Det kallas brukssamhälle, men ett brukssamhälle där numera den industri som samhället byggdes upp omkring inte längre sysselsätter mer än cirka hundra personer, mot tidigare dryga tusen. Arbetslösheten beskrivs som hög och rasistiska och främlingsfientliga yttringar kopplas i denna kontext till lågkonjunktur och grusade framtidsförhoppningar. Men Vålbergsungdomarna i allmänhet är hyggliga och eleverna i Vålbergsskolan har kollektivt tagit avstånd från rasism.

Det finns ett litet gäng unga pojkar i svarta bomberjackor och med snaggade huvuden som omger sig med nazistisk och rasistisk symbolik. Men de är bara något tiotal och deras åsikter sitter löst. Det finns visserligen också en nyligen inflyttad ung man som verkligen omfattar en rasistisk ideologi. Ibland beskrivs han som isolerad, ibland som en som andra ser upp till.

I det andra tolkningsmönstret framstår de ungdomliga rasistiska yttringarna inte som längre som kraftfulla och skrämmande. Rasismen - i den mån den finns - är orsakad av lågkonjunktur och modetrender. Pojkarna är vilsna och otrygga. De söker en gängtillhörighet, vilken som helst. Deras intellektuella nivå är dessutom sådan, att de knappast kan förväntas tillägna sig en rasistisk ideologi.

Påskhändelserna handlar i detta mönster om tumult och oförklarligt våld, om gammalt gruff och grannbråk, om tristess, hetsiga temperament och om ungdomligt oförstånd.

Ingen försätts i detta mönster utanför normalitetens och gemenskapens ramar. "Goda krafter" i Vålberg och Karlstad betonar sin omsorg om såväl "den utsatta familjen" som om ungdomarna.

En verklighetsbeskrivning som denna, av ett samhälle i relativ jämvikt, där smärre problem på ett kompetent sätt åtgärdas av tjänstemän och folkvalda, har inget större nyhetsvärde. Det är också påtagligt att reportage och nyhetsinslag, där detta tolkningsmönster dominerar framställningen, ofta hämtar existensberättigande och energi från tidigare mediebilder.

Det andra tolkningsmönstret har som en viktig beståndsdel ett återställande av jämvikten, en jämvikt som inte bara rubbades av påskhändelserna utan också av mediernas tolkning av dem.

Återkommande inslag är faksimil av påskhelgens tidningslöpsedlar och referenser till tidigare bevakning av händelserna

...som av medierna blåstes upp till "rasbråk" (DN 19/10)

och rubricerades RASISM (SvD 1/6)

Det var ingen rasistisk lynchmobb som anföll familjen Labadi och "villaidyll" är knappast någon rättvisande beskrivning ...

hävdar Nya Wermlandstidningen den 1 juni i opposition mot tidigare skrivelser.

Det första tolkningsmönstret verkar utgöra en förutsättning för det andras nyhetsvärde.

SENARE HÄNDELSE OCH FORTSATT OMTOLKNING

Sommarstugebrand

Fredagen den 2 juni brinner familjen Labadis sommarstuga ner, samtidigt som Nätverket och Hem och Skolaföreningen i Vålberg håller en gala i Folkets Hus för förståelse mellan olika folkgrupper. Några ungdomar var synliga vid stugan, strax innan branden bröt ut, men polisutredningen läggs så smångom ner utan att orsaken till branden kunnat klarläggas.

Händelsen bevakas övervägande via TT i riksmidierna, och även i de lokala medierna får den relativt liten uppmärksamhet.

Förundersökning

Också nästa händelse som berör familjen Labadi och ungdomsgänget i Vålberg presenteras knapphändigt och i allmänhet via TT i riksmidierna. Polisens utredning av påskhändelserna är i stort sett färdig och åklagaren för ut sin tolkning av förundersökningen: "Ingen rasism bakom bråket i Vålberg." (TT 12/6.)

Det var inte rasism som låg bakom det uppmärksammade bråket kring en invandrarfamilj i Vålberg utanför Karlstad i påskas. Det konstaterar distriktsåklagare Peter Hallgren.

Enligt Hallgren var det en påskmällare som hamnade på invandrarfamiljens tomt som blev upprinnelsen till slagsmålet mellan familjen och en stor grupp ungdomar.

Familjen hade tidigare blivit trakasserad och därför uppfattade man påskmällaren som en provokation.

Också pappan i familjen är nu delgiven misstanke om misshandel i tre fall. (Ibid.)

Så här presenterar Dagens Eko påskhändelserna i ett reportage den 13 juni:

Men det som hände i påskas var kanske inte så allvarligt. Två tonårspojkar tände påskmällare utanför villan, familjen blev provocerad, flera sysslösa ungdomar samlades och så blev det slagsmål. Vems fel det var är kanske svårt att reda ut. /.../

"Rasism" skrev flera tidningar efter det som hände i påskhelgen. Men det är inte säkert att det handlar om rasism. Det har länge varit konflikt mellan tonårspojkarna och andra ungdomar i Vålberg och det är först det senaste året som konflikten har fått rasistiska förtecken.

Villabrand

Under sommaren sker ingenting i Vålberg av intresse för medierna. Natten till den 24 augusti brinner familjens villa ner i en brand som snart visar sig vara anlagd från utsidan.

Åter dyker den vita mexitegelvillan upp i nyheterna, nu som ruin.

Artiklar och nyhetsinslag refererar till påskhändelserna, med ett ordval som antyder att det andra tolkningsmönstret slagit igenom.

Familjen Labadi i Vålberg fortsätter att förföljas av motgångar. I påskas stod invandrarfamiljen i centrum för ett uppmärksammat bråk, som engagerade hela landet. (GP 25/8.)

I flera år har familjen Labadi och ungdomar i Vålberg varit i fejd med varandra. Oroligheterna kulminerade i påskas, då ett 50-tal ungdomar drabbade samman med några av familjemedlemmarna i ett våldsamt slagsmål. (GT iDAG 25/8.)

Familjen blev riksbekant i påskas, efter ett våldsamt tumult utanför villan, vilket massmedierna blåste upp som "rasbråk". (DN 25/8.)

Svenska Dagbladet knyter emellertid an till att familjen Labadi "länge trakasserats av rasistiska element" (Sv D 26/8) och Aftonbladet och Expressen, som inte har bevakat händelseutvecklingen i Vålberg sedan påsk, refererar till påskens "rasistbråk".

Men dagen därpå gör Expressen en mer nedtonad beskrivning av påskhändelserna:

Familjen Labadi har blivit kända på det otrevligaste sättet. Genom sin olycka. I påsk blev de riksbekanta då hela familjen hamnade i bråk med en lokal mobb. (Expressen 25/8.)

De lokala medierna gör en hel del av dramatiken kring branden, Kamelas tandvärk som höll henne vaken och räddade familjen och det faktum att familjen nu lämnar Vålberg.

Påskhändelserna beskrivs i Värmlands Folkblad såhär:

Familjen Labadi blev riksbekant i påskas, när långvariga motsättningar mellan familjen och Vålbergsungdomar kulminerade i flera slagsmål. /.../ - Det hade inget med

rasism att göra och det håller familjen Labadi med om, det sa /distriktsåklagare/ Peter Hallgren redan i juni. (VF 25/8.)

"Kulmen på en lång tids dramatik i Vålberg" säger Nya Wermlandstidningen.

I påskas blev familjen riksbekant efter det att de hamnat i bråk med - och misshandlats av - ett gäng ungdomar från trakten. (NWt 25/8.)

Radio Värmland trycker som enda lokala medium på att branden bör ses i en kontext av tidigare rasistiska trakasserier:

å familjen är inte heller ensam om att känna sig oroade över rasist-tendenserna på orten. Under våren lämnade fem familjer från f.d. Jugoslavien orten, dom vågade inte bo kvar på grund av trakasserier. (Radio Värmland 24/8.)

Så gott som alla medier refererar till uppgifter från polisen att detta är den sjätte branden hos familjen Labadi.⁵ När familjen bodde i Kristinehamn på slutet av sjuttioalet brann deras sommarstuga ner. Det brann också vid två olika tillfällen i villor som familjen ägde, sista gången 1981. Brandorsakerna är inte klarlagda.

De tre senaste bränderna har skett i Vålberg det senaste året, och de har föregåtts av trakasserier och hotelser, bland annat om att huset skall brännas ner.

Dessa uppgifter presenteras kortfattat och därmed lämnar de flesta journalister temat. Expressen har dock ett reportage från Vålberg den 25 augusti, som berättar om skvaller och rykten i Vålberg och Karlstad, som går ut på att familjen själv skulle ligga bakom branden.

Stämningsansökan

Den 20 september offentliggörs åtalen med anledning av påskhändelserna, vilket framför allt uppmärksammas i de lokala medierna. Åtalspunkterna refereras liksom distriktsåklagare Peter Hallgrens tolkning av händelserna:

Vad var det då egentligen som skedde vid familjen Labadis hus den där natten?

Peter Hallgren slår bestämt fast två saker: De åtalade Vålbergsungdomarna planerade inte att ge sig på familjen Labadi.

Och bråket hade ingenting med rasism att göra.

Det handlar mera om, säger han, att familjen Labadi är "annorlunda" och att Hassan Labadi med sitt hetsiga temperament är rolig att reta:

- Man kanske kan prata om främlingsovilja och om en dålig anpassningsförmåga från båda sidor, menar Peter Hallgren. (NWt 21/9.)

Fyra personer åtalas: Hassan Labadi åtalas för misshandel av två personer. En 21-åring åtalas för två ofredanden, en 22-åring för att ha tillverkat bomber och burit kniv och en 17-åring för att ha placerat en livsfarlig rörbomb vid familjens hus, samt för att ha kastat sagda bomb på Hassan Labadi och för olaga hot.

⁵Alternativt den femte, om man inte räknar brandbomsattentatet i november 1994, eller den sjunde, om man också räknar flaskan med brandfarlig vätska som tog eld på tomten i juli 1995.

GT/iDag ifrågasätter åtalet mot Hassan Labadi i en kort intervju med denne.

I Nya Wermlandstidningen framträder Kamela Labadi under rubriken "- Otroligt att ingen såg när jag misshandlades" och hon och Hassan Labadi ger kort sin beskrivning av händelserna. "Hon hade obestriddligen kraftiga blåmärken i ansiktet dagen efter bråket", säger journalisten (NWt 21/9).

Frågan hur Kamela fick skadorna i ansiktet är föremål för intervju med åklagaren i ett par medier:

- Du har inte kunnat bevisa att det har ägt rum en misshandel av Kamela Labadi, trots att hon var ordentligt blåslagen. /Bild av Expressens förstasida med Kamela i plåster./ ...
Känns det som ett misslyckande?

- Jag vet inte det.

- Men hon kan inte ha tillfogat sig skadorna själv?

- Jo, om hon har stått och dragit i en kratta och den andra har släppt.

(Värmlandsfönstret TV 4 20/9.)

Rättegång

Rättegången, som hålls under två dagar den första veckan i oktober, bevakas också den främst av de lokala medierna. "Rörig rättegång om påskbråket i Vålberg" är rubriken i Värmlands Folkblad och "Vem slog vem?" undrar Nya Wermlandstidningens rubrik, båda den 3 oktober.

Nyhetsrapporteringen fokuserar det faktum att målsägande och åtalade flera gånger byter plats i rättsalen.

Kamela Labadis påstående att påskhändelserna helt och hållet handlade om rasism och att hon vågar säga detta nu, när hon inte längre bor i Vålberg, citeras i flera medier.

Den 21-åring som är åtalad bland annat för att ha sagt till Labadis att de är svartskallar och föder en massa barn som skall leva på det sociala och för att ha kallat Kamela Labadi för negerhora och spottat på henne, uppmärksammas i flera nyhetsinslag.

De åtalade ungdomarna förnekar bestämt misshandel eller hot, medan tre personer vittnar om att Hassan Labadi slagit ner en 16-årig pojke som gick förbi på gatan. Vittnen styrker också att han skall ha slagit en 22-åring med en gärdsgårdsstör.

Åklagaren yrkar på att Hassan Labadi skall dömas till fängelse för misshandel.

"Rasism eller inte - det kan avgöra Labadis dom" är rubriken i Nya Wermlandstidningens avslutande artikel om rättegången.

Det var först vid slutpläderingarna som ämnet fördes på tal av Hassan Labadis försvarsadvokat Lars Magnusson. /.../

- Det familjen Labadi upplevt under sina fyra år i Vålberg är en formlig orgie av trakasserier - ja, ren förföljelse. De har hotats i brev, per telefon, man har slagit sönder deras bilar, skurit i deras däck, stulit deras egendom och till slut "lyckats" med bedriften att tända eld på deras hus.

Händelser av det slaget menade Lars Magnusson, kan knappast ha sitt ursprung endast i ovänskap:

- De har en djupare innebörd än så. (NWt 5/10.)

Domar

Tingsrättens domar den 18 oktober uppmärksammas i allmänhet i riksmidierna, med ett par undantag, i telegramform.

Hassan Labadi döms till villkorlig fängelse, ett hundra dagsböter och 4 000 kronor i skadestånd för två fall av misshandel.

En 21-åring döms till nittio dagsböter för att vid två tillfällen under påskhelgen ha ofredat familjen samt för brott mot knivförbudslagen.

En 22-åring och en 17-åring döms för att ha tillverkat rörbomber. 22-åringen döms också för brott mot knivförbudslagen och 17-åringen för olaga hot. Påföljderna påverkas av att 22-åringen också fälls för olovlig körning, rattfylleri och olovlig tillverkning av sprit och 17-åringen för medhjälp till stöld; brott som begåtts vid andra tillfällen. 22-åringen döms till skyddstillsyn och åttio dagsböter och 17-åringen till vård inom socialtjänsten samt sjuttio dagsböter.

Artiklar och inslag om domen är i de flesta fall endast refererande.

Nu har tingsrätten pekat ut de skyldiga i påskhelgens bråk vid familjen Labadis hus. Bara en person döms för misshandel - Hassan Labadi själv. (VF19/10.)

TT, Nya Wermlandstidningen och Radio Värmland och Tvärsnytt påminner emellertid om att det finns en annan tolkning av händelserna än tingsrättens och intervjuar Hassan Labadis försvarsadvokat respektive Hassan Labadi själv.

Efter bråket hade mamman i familjen blånader i hela ansiktet.

Hassan Labadi hade ett sår i bakhuvudet.

Två killar hade fått slag i huvudet. I båda fallen fanns det vittnen som pekade ut Hassan Labadi som gärningsman.

Men några vittnen till hur Kamela och Hassan fick sina skador, fick polisen aldrig fram.

Hassan Labadi säger att han vet varför.

- På grund av hot. (NWt 19/10.)

I riksmidierna diskuteras och ifrågasätts domen radions Studio Ett den 18 oktober. Advokat och åklagare intervjuas och frilansjournalisten Bosse Lindqvist kritiserar domen med motiveringen att den likställer offer och förövare och förringar rasism och främlingsfientlighet. I Kvällsöppet i TV 2 berättar familjen Labadi om sin syn på domen och ett par experter kommenterar.

Försök att avsluta ...

Reportage i Dagens Nyheter respektive Expressen försöker förstå och summera Vålbergshändelserna under hösten 1995. Båda reportagen fokuserar på skam och skuld i Vålberg, utan att närmare precisera vem som skäms.

"Expressen i skammens Vålberg" (25/8) svävar, snarare än rapporterar, kring en antagen skam. "Vålberg är en riksutskämd ort, fylld av butter och skrämd tystnad. Om man lyssnar noga hörs bara ett sus av allt som tänks och viskas."

Reportaget illustreras med Vålbergs lilla välkomstskylt där orden "Välkommen till Vålberg" inramas av två svenska flaggor. I förgrunden står en ung man i kortärmad svart tröja med ett solkors på bröstet. Han är fotograferad ur grodperspektiv mot sommarhimlen. Bilden är beskuren vid pojkens haklinje och domineras av hans armar och svarta bröst med naziemblem.

Bilden, som är arrangerad, ger samma demoniska status åt Vålberg och ortens unga rasister, som kvällstidningarnas påskbilder gjorde, medan själva artikeln famlar efter en hållbar tolkning.

"Ett slags kollektiv skam och skuld vilar över bygden", säger DN (22/10). "Invånarna i Vålberg har svårt att glömma och gå vidare."

Artikeln illustreras med en bild av den nerbrända villan, där en oförstörd torkvinda med klädnypona kvar berättar om den normalitet som så oförklarligt ödelades.

Hjälten i detta reportage är fritidsgårdsföreståndaren i Vålberg och andra "starka krafter som arbetar för att bygga upp ett nytt Vålberg, där rasism inte längre finns".

... en oavslutad historia

Den nyhetsrapportering som struktureras inom det andra tolkningsmönstret har en prägel av återhållsamhet och saklighet. Den tycks så mycket mer balanserad än de första larmartiklarna om den rasistiska lynchmobbens angrepp på fembarnsfamiljen i den vita villan.

Samtidigt präglas detta tolkningsmönster av ett undvikande av obekväma frågor och diskussioner. Huvudtendensen tycks i så hög grad vara att återställa ordningen och att reparera Vålbergs och Värmlands rykte efter de skador som påskens mediebilder orsakade, att de synsätt som förs fram av myndigheter och rättsväsende inte alls kan ifrågasättas.

Framför allt saknas alla djupare diskussioner om rasism och rasistiskt våld.

Vad menar åklagaren, när han säger att påskhändelserna inte handlade om rasism? Hur definierar han rasism? Vad är ett rasistiskt motiv?

Vilken halt har de olika argumenten för och emot tolkningen att rasism var inblandad i påskhändelserna?

Polisens förundersökning av påskhändelserna ger utrymme för motstridiga tolkningar av vad som faktiskt hände och i vilken anda. Men inga journalister har arbetat med förundersökningen på ett sätt som gjort det möjligt för dem att förhålla sig kritiska till åklagarens och domstolens tolkning av den.

Om nu de rasistiskt anstuckna pojkarna i Vålberg bara är som pojkar är mest - gör det deras rasism mindre hotfull?

Om familjen Labadi verkligen är annorlunda - på vilket sätt berättigar det att familjen angrips? Har det förekommit att svenska familjer har angripits på samma sätt?

Och så vidare. Frågorna ställs inte, eller i varje fall blir de inte belysta i den nyhetsförmedling, där "lugnet har lagt sig i våldets Vålberg" (NWt 1/6).

Samtidigt är det uppenbart att under den nyhetsförmedlingens yta där normaliteten råder, så pulserar konfliktfyllda uppfattningar om verkligheten.

Någon har anlagt villabranden och antagligen också sommarstugebranden - det måste finnas en förklaring - men när journalister forskar i bakgrunden hamnar de i ett gytter av motstridiga spekulationer och insinuationer.

Bränderna beskrivs följaktligen som oförklarlig dramatik och familjen som otursförföljd.

Och trots att flera av de journalister som har arbetat med Vålbergshändelserna upplever rättegången som felvinklad och domen i oktober 1995 som orättvis, så är det få som gör mer än refererar till dem.

MEDIERAPPORTERINGEN I SIFFROR

Medierapporteringen om Vålbergshändelserna omfattar ett stort material. Syftet med följande systematiska analys är att ge en översiktlig bild av nyhetsbevakningen i både rikstäckande och lokala medier och i tidningar såväl som radio och TV¹.

Analysen omfattar totalt 240 nyhetsinslag/artiklar i TV, radio och tidningar under perioden november 1994 till och med oktober 1995. Ledare, kulturartiklar och insändare ingår inte i materialet, och inte heller radio- och TV-inslag i program av reportage- eller debattkaraktär.

Perioden tar sin början med nyheterna om att brandbomber har kastats mot familjen Labadis villa den 21 november 1994 och avslutas med rapporteringen om Karlstads tingsrätts dom över påskhändelserna den 18-19 oktober 1995.

Tabell 1. Artiklar/inslag i undersökta medier i samband med faktiska händelser:

	Brand- bomb '94	Påsk - Våldet	Påsk - Uppfölj- ning	Sommar- stuge- brand	Förunder sökning /åtal	Villa- brand aug '95	Tings- rätten	Övrig händelse	Totalt
DN	1	3	3	1	1	3	1	1	14
SvD	1	3	4	2	1	4	3	2	20
GP	1	3	4	1	1	2	2	2	16
NWT	3	6	14	1	3	5	9	5	46
VF	5	7	15	3	1	4	4	1	40
Expr	-	9	2	1	-	4	1	-	17
AB	-	5	-	-	-	2	1	-	8
GTidag	-	4	2	2	3	2	2	-	15
TT	1	3	6	2	1	2	2	2	19
Aktuellt	-	1	2	-	-	2	1	-	6
Rapport	-	2	1	-	-	1	1	-	5
Tvärs- nytt	1	6	5	-	2	1	3	2	20
Nyhe- terna	1	4	-	-	-	-	-	-	5
D Eko	-	3	2	-	1	1	1	1	9
Totalt	14	58	61	13	14	33	31	16	240

Artiklarna i dagstidningarna och inslagen i radio och TV omfattar hela perioden, utom vad gäller Nyheterna i TV 4, där endast inslag som berör händelser under våren har gått att få med i undersökningen. De sammanlagt 176 dagstidningsartiklarna inkluderar förstasidespuffar. "Kringartiklar", där Vålbergshändelserna nämns som exempel i en annan kontext ingår inte.

¹Tyvär ingår inte Radio Värmland i studien. Det var omöjligt att få tillgång till inslagen därifrån i tid för undersökningen.

Följande frågor diskuteras.

- Hur mycket uppmärksamhet har olika händelser fått?
- Vilka personer har kommit till tals och med vilka slag av tolkningar?
- Vilka uttolkare och tolkningar av verkligheten har dominerat under olika perioder?
- I vilken utsträckning har ett rasimperspektiv lagts på Vålbergshändelserna?
- I vilken utsträckning skiljer sig medierna åt vad gäller uppmärksamhet och val av uttolkare och perspektiv under perioden?

Analysen försöker också fånga upp eventuella förändringar i karakteristiken av familjen Labadi, ungdomar i Vålberg, av Vålberg och dess myndigheter.

Resultaten kan besvara frågor om vilka synsätt som har dominerat i olika medier och under olika perioder och vilka som har varit mer undanskymda. En huvudfråga är i vilken utsträckning Vålbergshändelserna har förknippats med rasism.

Uppmärksamhet i olika medier

Av tabell 1 framgår att hälften av alla inslag/artiklar publicerades i samband med påskhändelserna. De handlar dels om själva de våldsamma händelserna, dels om olika aktioner och yttranden med anledning av påskvåldet.

Det är påskvåldet som har fått en någorlunda framskjuten plats i de stora och/eller rikstäckande medierna.

Kvällstidningarna har påskhändelserna på första sidan ett par gånger vardera, men inte någon annan händelse. De stora morgontidningarna har påskhändelserna på förstasidan varsin gång. Ett par egna reportage från Vålberg får också förstasidesstatus. I de rikstäckande TV-nyheterna och i Dagens Eko uppträder Vålberg bara som förstanyhet i samband med påskhändelserna.

I lokaltidningarna däremot, hamnar Vålbergshändelserna på första sidan vid 19 tillfällen, i samband med händelser från brandbombsattacken i november 1994 till tingsrättens dom i oktober 1995.

Nyhetsvärderingen skiljer sig mellan olika kategorier av medier i förhållande till olika händelser. Att kvällstidningarna har flest artiklar om påskvåldet förklaras delvis av de till skillnad från morgontidningarna kom ut på annandag påsk. Men kvällstidningarna intresserar sig betydligt mer för påskvåldet än för uppföljande politiska aktioner och uttalanden, medan de stora morgontidningarna och rikstäckande nyhetsprogram i radio och TV fördelar uppmärksamheten relativt jämnt mellan själva händelserna och politikernas och myndigheters reaktioner. De två lokaltidningarna satsar båda rejält på en uppföljande bevakning och de står tillsammans för hälften av alla inslag/artiklar om yttranden och aktioner efter påskhändelserna.

Det är intressant att konstatera att nyhetsvärderingen är relativt enhetlig inom olika mediekategorier. Lokaltidningarna skiljer sig bara åt

vad det gäller bevakningen av domstolsförhandlingarna och domen, där Nya Wermlandstidningen är betydligt mer aktiv än Värmlands Folkblad.

Expressen visar överlag ett något större intresse för Vålbergshändelserna än de övriga kvällstidningarna och Svenska Dagbladet ger Vålberg något mer uppmärksamhet än vad GP och DN gör, men tendenserna i nyhetsvärderingen är desamma inom de respektive mediekategorierna.

PÅSKHÄNDELSENA

Kritiken mot mediernas bevakning av påskhändelserna har riktat in sig på att medierna - och i synnerhet kvällspressen - på otillräckliga grunder tolkade händelserna som orsakade av rasism, att familjen Labadi i alltför hög grad gavs tolkningsföreträde och kom att framstå som offer samt att Vålberg utpekades som ett rasistfäste.

Vi skall först titta på vilken bild medierna sammantagna ger. Totalt 58 nyhetsinslag, från perioden 16 - 25 april, berör direkt själva påskhändelserna.

Tabell 2. Tolkningar av påskhändelserna i artiklar/inslag 16-25 april.

<i>Tolkning</i>	<i>Procent (%)</i>
Våld & mobbning	33
Tvåsidig konflikt	21
Samhällsproblem	15
Dramatik & hot	8
Totalt icke-rasism	77
Rasistiskt våld m m	10
Rasistiskt konflikt	4
Rasism som samhällsproblem	2
Rasistisk dramatik & hot	7
Totalt rasism	23
Totalt	100
N=antal tolkningar	169

Den vanligaste tolkningen av händelserna är, när vi ser till medieutbudet som helhet, inte att de handlar om rasism. 77 procent av de uttolkningar som görs i artiklar och inslag ger andra slag av beskrivningar och förklaringar. De vanligaste beskrivningarna handlar om våld, misshandel och attentat, riktade mot familjen Labadi, men utan rasistiska förtecken. En tredjedel av av tolkningarna har denna inriktning. I 20 procent av beskrivningarna av påskvåldet tolkas konflikten som tvåsidig och fortfarande utan rasistiska förtecken. Övriga icke-rasismtolkningar tar fasta på de problem som myndigheter och samhälle ställs inför med anledning av påskhändelserna.

Nästan var fjärde tolkning som förs fram sammankopplar på något sätt händelserna med rasism. Vanligast är att våld, misshandel och mobbning i dessa beskrivningar förses med rasistiska förtecken.

Familjen Labadi framstår som offer för hot, våld och mobbning i tre fjärdedelar av medieutbudet om påskhändelserna, medan ungdomsgänget i motsvarande utsträckning beskrivs som förövare och skyldiga. I 10 procent av artiklarna/inslagen är "rasister" den dominerande karakteristiken av ungdomarna.

Vålberg, myndigheter och medier utpekas i några fall som medskyldiga till händelserna. Vålberg och berörda myndigheter beskrivs ett par gånger som alltför passiva; medierna som uppiskare av stämningen. I allmänhet omtalas emellertid både Vålberg och ansvariga myndigheter neutralt och myndigheterna beskrivs oftare som goda krafter än som motsatsen.

Vilka får då komma till tals i nyheterna som uttolkare av verkligheten under denna period? Journalisterna själva uppträder med flest uttolkningar. Medlemmar i familjen Labadi och representanter för polis- och rättsväsende är också väl representerade. Företrädare för andra myndigheter än polisen uppträder mera sällan som uttolkare.

Tabell 3. Tolkare och perspektiv i samband med påskhändelserna. I procent.

<i>Tolkare</i>	Labadi	Polis/rätts- väsende	Myndighet /organisa- tion	Vålbergsbor	Övriga	Journalist	<i>Totalt</i>
<i>Perspek- tiv</i>							
Ej rasism	68	95	54	81	100	74	78
Rasism	32	5	46	19	0	26	22
Totalt	100	100	100	100	100	100	100
N=ant tolkn	38	38	13	27	3	50	169

Nyhetsinslag och tidningsartiklar rymmer i allmänhet flera slag av tolkningar av händelserna. I tabell 3 kan vi se i vilken omfattning olika kategorier av uttolkare lägger eller inte lägger ett rasismperspektiv på händelserna.

Inom varje kategori av tolkare företräds alltså flera synsätt. Tolkningsmönster där rasism ses som en viktig ingrediens i händelserna företräds framför allt av journalisterna själva och av medlemmar i familjen Labadi, som tillsammans står för två tredjedelar av alla rasismtolkningar. Politiker och tjänstemän som kommer till tals i detta skede utgår också i stor utsträckning från att händelserna hade med rasism att göra. Detta gäller emellertid inte representanter för polisen och rättsväsendet. De står, liksom kategorin Vålbergsbor, i huvudsak för andra beskrivningar och förklaringar.

Huvudinriktningen i bevakningen

Mer intressant än vilka som får komma till tals är vems eller vilkas tolkningar som kommer att utgöra grund för huvudinriktningen i nyhetsinslag och artiklar. Ibland återger journalisten olika slag av synpunkter och levererar själv en egen övergripande tolkning. I dessa fall,

säger vi att journalisten är huvudtolkare. I andra fall tillägnar sig journalisten någon av sina sagesmäns uttolkningar på ett sådant sätt att denna tolkning bestämmer artikelns problemformulering och allmänna inriktning. Denna person kallas då huvudtolkare.

Journalisterna själva framträder som huvudtolkare i drygt hälften av artiklarna/inslagen. Polis och åklagare kommer på andraplats som huvudtolkare, tätt följda av medlemmar i familjen Labadi. Företrädare för myndigheter och organisationer liksom enskilda Vålbergsbor har en undanskymd roll som huvudtolkare.

Det finns en viss skillnad mellan medierna i val av huvudtolkare. I TT liksom i storstadstidningarna framträder aldrig medlemmar i familjen Labadi som huvudtolkare, medan de i kvällspressen och i de lokala tidningarna är de viktigaste uttolkarna efter journalisterna själva.

I TT och i storstadstidningarna är i stället polis/åklagare den viktigaste källan. Samstämmigheten förklaras delvis av att flera av de stora morgontidningarnas artiklar om påskhändelserna kommer från TT.

"Vålbergsbor" - i det här fallet ungdomar som deltog i påskaftonshändelserna - uppträder endast som huvudtolkare i kvällspressen.

Tabell 4. Huvudtolkare per medietyp i samband med påskhändelserna. Absoluta tal.

Medietyp Huvudtolkare	Totalt	PRESS			TV		D. Eko	TT
		stor- stad d	lands- ort	kvälls	riks	lokal		
Journalist	30	6	8	7	4	3	1	1
Polis/rättsväsende	12	3	1	2	1	2	1	2
Labadi	10	-	3	4	1	1	1	-
Vålbergsbor	2	-	-	2	-	-	-	-
Myndighet/organisa- tion	1	-	1	-	-	-	-	-
<i>Totalt</i>	<i>55</i>	9	13	15	6	6	4	5

Tre kvällspressartiklar, utan någon egentlig huvudtolkning, är borträknade från det totala antalet artiklar/inslag.

Som vi har sett företräds rasismtolkningen i första hand av journalisterna själva samt av medlemmar i familjen Labadi och det är i kvällstidningarna och i lokalpressen som denna tolkning framträder tydligast och oftast. I TT, Dagens Eko, Tvärsnytt och i de stora morgontidningarna är inte rasismtolkningen dominerande i något av inslagen/artiklarna om påskhändelserna.

Intressant nog har lokalpressen proportionellt sett flest artiklar, där rasism är dominerande perspektiv. Intressant, eftersom det främst är kvällstidningarna som har kritiserats för detta.

Tabell 5. Påsk: Dominerande perspektiv per medietyp. I procent.

Medietyp Perspektiv	PRESS			TV		Dagens		Totalt
	storstad	landsort	kvälls	riks	lokal	Eko	TT	
Ej rasism	100	38	67	83	100	100	100	78
Rasism	0	62	33	17	0	0	0	22
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100
N=ant tolkn	9	13	15	6	6	3	3	55

Tre kvällspressartiklar, utan någon egentlig huvudtolkning, är borträknade från det totala antalet artiklar/inslag.

I rubrikerna är det emellertid kvällspressen som oftast framhäver en rasismdimension. Av kvällspressens totalt femton artiklar förs rasimperspektivet fram i fem och kvällspressen har också fem rubriker där begreppet rasism är centralt. I lokaltidningarna dominerar rasimperspektivet i åtta artiklar av tretton, men det finns inte med i någon rubrik.

Uppföljning av påskhändelserna - myndigheterna tar initiativet

När bevakningen av de dramatiska påskhändelserna är avslutad intar myndighetsrepresentanter rollen som viktigaste källa i samtliga medier.

Sextio artiklar/inslag behandlar olika slag av aktioner och yttranden med anledning av påskhändelserna i Vålberg. Av dessa publiceras 53 stycken under april månad. Hälften av samtliga artiklar/inslag med denna inriktning återfinns i Nya Wermlandstidningen och Värmlands Folkblad.

TT levererar sex telegram om olika politiska eller myndighetsinitierade yttranden och aktioner och de stora morgontidningarna publicerar tre respektive fyra notiser vardera. Kvällstidningarna (utom Aftonbladet) och de rikstäckande TV-nyheterna uppmärksammar händelserna i ett eller ett par inslag.

Mängden artiklar/inslag som lägger ett samhälls- och myndighetsaktionsperspektiv på Vålberg-efter-påsk är lika stor som mängden artiklar/inslag om själva påskhändelserna. Men de artiklar/inslag som speglar myndigheters och Vålbergsbors uppföljning av påskhändelserna ger inte anledning till löpsedlar eller stora rubriker, allra minst i riksmidierna.

I denna genre av artiklar/inslag intar företrädare för olika myndigheter och organisationer en överlägsen position som huvudtolkare. Tillsammans med ett par experter står de för huvudtolkningen i hälften av artiklarna/inslagen, medan journalisterna träder tillbaka och uppträder bara som huvudtolkare i en fjärdedel. Vålbergsbor, i första hand skolelever är representede som huvudtolkare i femton procent av artiklarna/inslagen, medlemmar i familjen Labadi inte alls.

De perspektiv som nu förs fram handlar i stor utsträckning om samhällets och myndigheternas ansvar och möjligheter att agera med

anledning av de problem som påskhändelserna har ställt på dagordningen. I en fjärdel av de tolkningar som förs fram i artiklar och nyhetsinslag förknippas problemen på något sätt med rasism. Rasismdimensionen ges en dominerande ställning i var tredje artikel/inslag.

Om Vålberg och dess myndigheter och politiker i någon mån framstod i negativ dager i nyheterna om påskhändelserna, så repareras åtminstone bilden av myndigheterna i samband med dessa efterpåsk-aktioner och -yttranden. Myndigheterna framställs som goda krafter i två tredjedelar av de artiklar/inslag där de uppträder och kritiseras bara i var(t) tionde.

Vålberg som ort pekas ut som medansvarig till påskhändelserna i var fjärde artikel eller inslag, men karaktäriseras oftare - i 42 procent av artiklarna/inslagen - som en ort full av goda krafter och initiativ.

Karakteristiken av familjen Labadi respektive av de ungdomar som deltog i påskhändelserna förändras inte i detta sammanhang. Labadis beskrivs till övervägande del som offer och ungdomarna till övervägande del som skyldiga.

EFTER PÅSK

Senare händelser - Polis och åklagare tar initiativet

Vålberg och familjen Labadi står i centrum för flera händelser som uppmärksammas av medierna under det följande halvåret.

Labadis sommarstuga brinner ner den 2 juni.

Åklagaren presenterar vissa slutsatser, grundade på förundersökningen om påskhändelserna den 12 juni.

Labadis villa brinner ner den 24 augusti.

Åtal mot de inblandade i påskhändelserna väcks den 20 september.

Domstolsförhandlingar hålls i Karlstads tingsrätt den 2 och 4 oktober.

Tingsrättens dom över påskhändelserna faller den 18 oktober.

Sammantaget är dessa händelser föremål för 107 artiklar/inslag. I denna mängd inräknas några få mer övergripande reportage om Vålberg. En kvällstidningsjournalist och två journalister från de stora morgontidningarna uppsöker Vålberg varsin gång under perioden maj - oktober 1995 i akt och mening att ge något slags helhetsbild av orten och händelserna. Ett reportage i Dagens Eko den 13 juni har också denna karaktär liksom en stor artikel i Nya Wermlandstidningen, den 1 juni.⁷

Men den större delen av bevakningen är direkt relaterad till olika händelser, som bland annat får nyhetsvärde genom sina samband med påskhändelserna.

Rasimperspektivet träder tillbaka i de retroaktiva tolkningarna av påskhändelserna. Händelserna ses fortfarande i första hand som utslag av

⁷ Kvällsöppet, Godmorgon Sverige och Sveriges Radios dokumentärredaktion publicerar också varsitt reportage med detta syfte. Dessa reportage ingår inte i den analys som presenteras här.

våld och trakasserier riktade mot familjen Labadi, men tolkningen att det handlar om en tvåsidig konflikt har blivit vanligare.

Tabell 6. Senare tolkningar av påskhändelserna. I procent.

<i>Tolkning</i>	<i>Procent</i> (%)
Våld & mobbning	47
Tvåsidig konflikt	24
Samhällsproblem	6
Dramatik & hot	13
<i>Totalt icke-rasism</i>	<i>90</i>
Rasistiskt våld m m	5
Rasistiskt konflikt	2
Rasism som samhällsproblem	2
Rasistisk dramatik & hot	1
<i>Totalt rasism</i>	<i>10</i>
Totalt	100
N=antal tolkningar	279

Från och med sommaren 1995 framträder representanter för polis- och rättsväsende som överlägset största grupp uttolkare. Trots att familjen Labadi står i centrum också för de nya händelserna, så spelar de en relativt blygsam roll som tolkare.

De olika grupperna av uttolkare drar i allmänhet mer åt icke-rasimperspektiv än vad de gjorde i den direkta nyhetsbevakningen av påskhändelserna. Enda undantaget från denna trend utgörs av gruppen "experter och övriga".

Tabell 7. Tolkare och perspektiv efter påsk. I procent.

<i>Tolkare</i> <i>Perspektiv</i>	Labadi	Polis/rätts- väsende	Myndig- heter	Vålbergs- bor	Experter & övriga	Journalist	<i>Totalt</i>
Ej rasism	82	97	91	93	64	87	90
Rasism	18	3	9	7	36	13	10
Totalt	100	100	100	100	100	100	100
N=ant tolkn	39	115	11	14	11	89	279

Vad gäller huvudinriktningen i inslag/artiklar framträder också viktiga förändringar i jämförelse med bevakningen av påskhändelserna. Representanter för polis- och rättsväsende dominerar som huvudtolkare i samtliga medietyper. De står för huvudinriktningen i drygt hälften av alla artiklar/inslag. Familjen Labadi uppträder endast som huvudtolkare i sex procent av hela utbudet - i sammanlagt sju artiklar/inslag i de lokala medierna och i kvällspressen.

Tabell 8. Huvudtolckare per medietyp efter påsk. Absoluta tal.

Medietyp Huvudtolckare	Totalt	PRESS			TV	D. Eko	TT	
		stor- stad	lands- ort	kvälls	riks lokal			
Polis/rättsväsende	55	15	15	10	3	4	3	5
Journalist	32	10	11	4	2	2	1	2
Labadi	7	-	4	2	-	1	-	-
Myndighet/organisa- tion	7	2	3	-	-	1	-	1
Övriga	4	-	3	-	-	-	-	1
Totalt	105	27	36	16	5	8	4	9

Två kvällspressartiklar, utan någon egentlig huvudtolkning, är borträknade från det totala antalet artiklar/inslag .

Journalisterna håller sig på andra plats som huvudtolckare, precis som de gjorde vid den uppföljande bevakningen av myndigheters och organisationers aktioner och yttranden efter påskhändelserna.

Ett rasimperspektiv på Vålbergshändelserna dominerar i 10 procent av alla artiklar/inslag. Medierna skiljer ganska litet åt vad gäller dominerande perspektiv.

I landsortstidningarna och i kvällspressen har perspektivet förändrats mest markant, om man jämför med den inriktning som rådde vid bevakningen av påskhändelserna.

Tabell 9. Efter påsk. Dominerande perspektiv per medietyp. I procent.

Medietyp Perspektiv	PRESS			TV		D Eko	TT	Totalt
	storstad	landsort	kvälls	riks	lokal			
Ej rasism	93	92	100	80	87	75	100	90
Rasism	7	8	0	20	13	25	0	10
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100
N=ant tolkn	27	36	16	5	8	4	9	105

Två kvällspressartiklar, utan någon egentlig huvudtolkning, är borträknade från det totala antalet artiklar/inslag .

Karakteristiken av familjen Labadis roll i händelserna förändras också jämfört med tidigare. I den nyhetsrapportering som sker i direkt anslutning till påskhändelserna är bilden av familjen Labadi som offer överskuggande. I den senare bevakningen omnämns Labadis nästan lika ofta som medskyldiga eller skyldiga. Detta gäller i första hand Hassan Labadi, som blir delgiven misstanke om misshandel och så småningom döms för misshandel i två fall.

Bilden av ungdomarna genomgår också en förändring. I nyheterna under april tilldelas de nästan genomgående rollen som förövare, medan de i den senare bevakningen oftare karakteriseras som medansvariga.

HELA PERIODEN

Sammantaget domineras inte mediebevakningen av Vålbergshändelserna av ett rasimperspektiv. I nästan vart femte nyhetsinslag eller artikel under det studerade halvåret är emellertid rasismdimensionen framträdande. Om detta skall anses vara för ofta eller ej, beror förstås på vad man tror om de faktiska orsakerna till händelserna i Vålberg.

Olika medier skiljer sig inte särskilt mycket åt i förhållande till vilka tolkningar som förekommer oftast. Vålbergshändelserna förknippas i första hand med våld och trakasserier i samtliga studerade medier. De rikstäckande morgontidningarna och kvällstidningarna fokuserar i andra hand på händelserna som en tvåsidig konflikt, medan övriga medier väljer att låta ett samhälls- och myndighetsperspektiv framträda på andra plats.

Andelen artiklar/inslag där en rasismdimension dominerar är ungefär lika stor i alla studerade medier, när man ser till perioden som helhet. Den markanta skillnad som fanns mellan å ena sidan kvällspress och lokaltidningar och å andra sidan övriga medier under bevakningen av påskhändelserna försvinner i den senare rapporteringen.

Om vi ser till hela periodens mediebevakning av Vålbergshändelserna, så framstår journalisterna som den största gruppen huvudtolkare, trots att de tonade ner sin roll efter bevakningen av påskhändelserna.

Tabell 10. Huvudtolkare rangordnade för hela perioden.

Huvudtolkare	Procent (%)
Journalist	35
Polis/rättsväsende	33
Myndighet/organisation	16
Labadi	8
Vålbergsbor	5
Övriga (inkl experter)	3
<i>Totalt</i>	<i>100</i>
<i>N=antal huvudtolkare</i>	<i>234</i>

Representanter för polis- och rättsväsende har rollen som huvudtolkare nästan lika ofta som journalisterna. Företrädare för myndigheter, partier och Nätverket i Vålberg intar en mer blygsam roll, liksom medlemmar i familjen Labadi och enskilda Vålbergsbor.

Bilden av Vålberg

Vilken bild har medierna givit av själva Vålberg under detta halvår, då orten påstås ha blivit en symbol för rasistiskt våld?

Faktum är att en positiv karakteristik av Vålberg är något vanligare än en negativ, om vi ser till hela perioden.

Vålberg omnämns neutralt i huvuddelen av de 240 studerade artiklarna och inslagen. I 12 procent av dem beskrivs Vålberg/Vålbergsborna som medansvariga i ett negativt händelseförlopp -

och i ett par fall förknippas orten med rasism. I 18 procent av alla artiklar och inslag karakteriseras Vålberg och Vålbergsborna i positiva ordalag.

Men för Vålbergs rykte och självbild väger antagligen en kvällstidningslöpsedel - Hatets Vålberg - tyngre är tio välvilliga omnämningen i mindre artiklar.

Vilka bilder har varit mest framträdande? Både i TV-sändningar och i dagstidningarna är det medlemmar i familjen Labadi som överlägset oftast framträder i bild. De dramatiska fotografierna av Kamela Labadi, blåslagen och med ett stort plåster över pannan och näsroten, som spelar en stor roll i nyhetsförmedlingen i samband med påskhändelserna, återkommer senare gång på gång som faksimil.

Den näst viktigaste bildaktören är familjen Labadis vita mexitegelvilla i Vålberg. Den förekommer i TV-sändningarna som bakgrundsbild till alla möjliga nyhetsinslag. Ofta spelar kameran över de svarta märkena efter brandbomberna i november 1994. En lika viktig roll spelar villan som nerbränd.

Valet av bilder innebär också ett slags tolkning. De två vanligaste bilderna - av den blåslagna Kamela respektive av den brända eller nerbrända villan - berättar båda om hot och våld mot det normala och trygga livet. Långt efter det att familjen Labadi har förlorat rollen som entydiga offer i medierna, så fortsätter bilderna att berätta om dem som offer. Bilderna återskapar påskrapporteringens dramatiska stämning, medan texterna ofta förmedlar en annan historia.

TIDIGARE MEDIERAPPORTERING OM RASISM OCH FRÄMLINGSFIENTLIGHET I KRITISK BELYSNING

Mediebevakningen av händelserna i Vålberg utsattes tidigt för ifrågasättanden och kritik. Innehållet i denna kritik diskuteras utförligt i nästa kapitel.

En del av synpunkterna sammanfaller med tidigare kritik mot mediernas belysning av främlingsfientlighet och rasism, som har förts fram i svensk forskning och debatt under de senaste tio åren.

I detta kapitel skall jag kort sammanfatta dessa tidigare diskussioner. Jag kommer också att referera till europeisk forskning om mediebilder av rasism och främlingsfientlighet i Väst Europa och Skandinavien.

En återkommande kritik i Sverige har gått ut på att mediernas rapportering om rasism och främlingsfientlighet överdriver fenomenen och därmed bidrar till en felaktig föreställning om främlingsfientlighetens utbredning (SOU: 1984:55, Hedman 1985, Brune 1990, Löwander 1993).

En rad händelser har i medierapporteringen beskrivits som tecken på "den ökande främlingsfientligheten" i landet, även under perioder då det inte funnits belägg för att fientligheten ökat i omfattning (Brune 1990).

Det har spekulerats i om denna pessimistiska beskrivning av de etniska relationerna i landet, till slut har kommit att fungera som en självuppfyllande profetia (Lange & Westin 1992).

Uppmärksamhet som reklam

Mera konkret sägs medierna ha tillmätt rasistiska grupper en större betydelse än vad de faktiskt har haft och de överdrivna beskrivningarna i medierna har i sin tur medfört att grupperna ifråga har kunnat skaffa sig ett ökat inflytande.

Historikern Heléne Lööw, som är expert på främlingsfientliga rörelser i Sverige, hävdar att mediernas uppmärksamhet var en förutsättning för VAM (Vitt Ariskt Motstånd) och andra rasideologiska gruppers uppsving i början av 1990-talet.

"Den kraftiga massmediaexponeringen av grupperna under 1991-1992 gjorde symboler, kläder, budskap och adresser kända för en större allmänhet, vilket i sin tur innebar att kamratgäng på olika håll i landet, med invandrarfientliga eller rasistiska åsikter hittade en politisk uttrycksform för sina tankar. De fick kontakt med de delar av nätverket som tillhandahåller rekvisita och propaganda och började etablera egna grupper, som ofta agerar utanför det egentliga nätverkets kontroll." (Lööw 1995 a)

En irrationell vakthållning?

I en genomgång av pressmaterial om invandrar- och flyktingfrågor 1985 - 1988 (Brune 1990) berörs några typiska drag i mediebevakningen av händelser med rasistiska eller främlingsfientliga inslag.

Utgångspunkt i medierapporteringen var vid denna tid en uttalat aktiv "vakthållning mot främlingsfientlighet och rasism". Journalister eftersträvade att frilägga och brännmärka främlingsfientliga yttringar under en period, när flyktinginvandringen ökade och flyktingar kom att utlokaliseras över nästan hela Sverige. Samtidigt som detta samhällsexperiment fungerade relativt konfliktfritt på en politisk och administrativ nivå, så fann främlingsfientliga strömningar nya former för att uttrycka och organisera sig.⁸

Kritiken mot medierapporteringen inriktade sig på

1. Den ovarsamma användningen av orden "ras" och "rasism", där även relativt oskuldssfull tveksamhet inför flyktingmottagandet rubricerades "rasism" och där sammanstötningar mellan lokala ungdomar och flyktingar utan vidare efterforskning kallades "rasbråk" eller "raskravaller".

"Den retoriska paniken riskerar att urholka ord och begrepp och göra dem oanvändbara, när de verkligen behövs" (a.a:89).

2. Nyhetsbevakningens inriktningen på våldsamma händelser och andra yttringar av främlingsfientlighet och motsvarande ointresse för de vardagliga relationerna mellan invandrare och svenskar.

3. Förfrämligande skildringar av konflikter med främlingsfientliga förtecken, där förövare och offer stereotypiseras i samma mån.

4. Generaliseringar från enstaka grupper och händelser till mentaliteten på en hel ort.

5. Generalisering från enstaka grupper och händelser till en förmodat ökande främlingsfientlighet i landet.

6. Polarisering av deltagare och åsikter i debatten kring flyktinginvandringen i å ena sidan "medmänskliga" och "solidariska" och å andra sidan "ruskiga" och "skrämmande".

Dåvarande diskrimineringsombudsmannen varnade också för "en polarisering och fördumning /av debatten/, om alla uttryck för främlingsovilja blandas samman med rasism, vilket tyvärr ofta sker" (DO 1990:107).

---

⁸Orsakssambanden är emellertid inte enkla. Rötterna till de främlingsfientliga strömningarna fanns sedan länge inom landet och de nya uttrycken hämtades i stor utsträckning från internationella förebilder. I vilken mån den ökade flyktinginvandringen orsakade eller utlöste främlingsfientliga yttringar är en öppen fråga. De främlingsfientliga attackerna riktades mot såväl "gamla" mål -till exempel judiska kyrkogårdar och synagogor, homosexuella, antirasister - som mot flyktingförläggningar och enskilda flyktingar.

Hollywoodiseringen av Sjöbo

Etnologen Gunnar Alsmarks kritik av, det han kallar, den "massmediala tvåloperan" kring Sjöbo kommuns envisa vägran att ta emot femton flyktingar åren 1986 - 1988, inriktar sig också på den polarisering som journalistiken tycktes skapa (Alsmark, 1990).

"I artikel efter artikel pågick en "Hollywoodisering" av en i sig komplicerad verklighet. Handlingen fixerades till några få personer, målade i svart eller vitt. Sällan eller aldrig fanns utrymme för nyanser eller omprövning. I stället skapades en diskurs där form och innehåll fick allt fastare struktur." (a.a. s. 53.)

Sjöbo utsattes för en stigmatiseringsprocess, där "moraliska entreprenörer" fick stora rubriker, när de förfasade sig över efterblivenheten, främlingsfientligheten och gödselstanken i denna landsortshåla. Andan i mediebevakningen karakteriserar Alsmark som ett "Storebror-Stockholmperspektiv".

Uppmärksamheten kom i Sjöbo att skapa en situation, där Sven-Olle Olsson och Sjöbocentern framstod som David mot Goliat, den lille demokraten som vågade stå emot den stora centralmakten. Att nejsidan vann folkomröstningen, kan i denna tolkning ses som en effekt av den polarisering som medialiseringen av skeendet framtvingade.

Konflikten skymmer budskapet

En annan typ av mediekritik har tagit fasta på nyhetsbevakningen av demonstrationer där det sker sammanstötningar mellan rasister och anti-rasister. I stället för att belysa konflikten mellan rasistiska och demokratiska värden, ägnar sig medierna åt att "bevaka konflikten mellan ordning och oordning till stöd för den rådande maktstrukturen", hävdar medieforskaren Birgitta Löwander (1993).

Det har också hävdats att mediernas intensiva bevakning av våldsamma konfrontationer mellan rasister och anti-rasister har lett till att våldet har trappats upp från anti-rasisternas sida, eftersom dessa önskat fånga allmänhetens intresse för sitt budskap (Peterson, 1995).

Mediebevakning av rasistiskt våld i Västeuropa och Skandinavien

Etablerade nyhetsmedier i Västeuropa är gemensamt avståndstagande i sina skildringar av våldsdåd med rasistisk eller främlingsfientlig karaktär.

Enligt en undersökning av medieinnehåll i Storbritannien klassificeras dock dåden något olika i den konservativa kvällspressen respektive i de liberala morgontidningarna. I de liberala tidningarna uppfattas dåden som högerextremistiskt våld medan de konservativt inriktade tabloiderna beskriver samma händelser som "ungdomsvåld" och "ligistfasoner" (Van Dijk, 1991).

Ett mönster, hävdar Van Dijk, är att polisen i allmänhet förnekar att våldsdåden har rasistisk karaktär, utom i de undantagsfall då de rasistiska motiven är explicit uttryckta.

Pressen rapporterar de mest brutala eller på annat sätt iögonfallande attackerna, medan mera vardagliga former av trakasserier sällan rapporteras eller undersöks närmare. Polisens försäkringar att de på olika sätt åtgärdar problemen och har läget under kontroll, tycks göra uppföljningar från journalisternas sida onödiga (a.a:107).

Björger, som kartlagt mönster och motiv i rasistiska våldsdåd i Skandinavien, har funnit att polisens roll är likartad här. Polisen beskriver ofta attackerna som "fylledåd", "pojkfasoner" och liknande och förnekar det rasistiska inslaget, när inte etablerade rasistiska organisationer kan bevisas ha varit direkt inblandade (Björger 1993 a). Vilka eventuella konsekvenser detta har för mediebevakningen är inte undersökt.

Mediebevakningens effekter - upptrappning eller uppfostran?

Vilka effekter har mediernas bevakning av rasistiska våldsdåd?

Var det nyhetsrapporteringen kring attackerna mot flyktingförläggningar i början av 1990-talet som ledde till den snabba ökningen av sådana brott? Eller har mediernas skildringar, som i allmänhet är starkt avståndstagande till rasistiskt våld, snarare en dämpande effekt?

Det troliga är att mediebevakningen har flera slag av effekter, både sådana som kan leda till ett upptrappning av våldet och sådana som har en motsatt effekt.

En analys av mediernas effekter i samband med rapporteringen om främlingsfientliga våldsdåd i Tyskland under 1990-talet tyder på att nyhetsrapporteringen har mobiliserat människor till nya våldsdåd (Brosius & Esser 1995).

Brosius och Esser har studerat mediebevakningen av ett antal "nyckelhändelser", det vill säga händelser som har fått stor uppmärksamhet och stark symbolisk innebörd i nyheterna, och visat hur dessa nyckelhändelser följts av liknande händelser, som också rönt stort massmedialt intresse. Särskilt reportage i televisionen i direkt anslutning till själva våldsdåden har fungerat som inspirationskälla och modell för andra grupper med våldsamt och främlingsfientlig inriktning. Dessa reportage har inriktat sig mer på spännande beskrivningar av det våldsamma skeendet än på en analys av de bakomliggande politiska orsakerna och värderingarna.

Men medierna har också i ett annat avseende haft en våldsupptrappande effekt. Medierna har förberett ett åsiktsklimat, där främlingsfientliga handlingar legitimeras, genom att flyktinginvandringen framställs som en "invasion", en "ström" av "illegala flyktingar" och som en "armé av fattiga asylsökande", som skapar "kaos" och "översvämningar" en redan "full skuta". Dessa nyhetsförmedlingens metaforer, menar Brosius och Esser, skapar hos mottagaren en upplevelse av att befolkningen befinner i en situation där nödvärn är påkallat (a.a:215).

Samma slag av retorik, hämtad från nyhetsrapporteringen kring flyktinginvandringen, har använts också i Sverige som en legitimering av främlingsfientlighet (Brune 1985, 1990).

Mediernas roll är dock inte entydigt negativ. Enligt Tore Björger, som är expert på högerextremistiskt våld i Skandinavien, kan

mediebevakningen leda till en dämpning lika väl som en förstärkning av rasistiska våldstendenser (Björge 1993 b). Å ena sidan kan mediebevakningen innehålla våldsförstärkande mekanismer:

1. Mediebevakningen av våldsdåd kan ge upphov till idéer att utföra liknande dåd - smittoeffekten.
2. Mediebevakningen kan ge status åt dem som utför dåden. Det direkta motivet för rasistiska våldsdåd är inte sällan att fånga mediernas uppmärksamhet - den statushöjande effekten.
3. Mediebevakningen av dramatiska våldsdåd skapar ofta förväntningar om efterföljande våld - förväntanseffekten.
4. Mediebevakningen kan göra existensen av rasistiska grupper känd i vidare kretsar och därmed underlätta rekrytering till och förstärkning av grupperna - den organisationsuppbyggande effekten.
5. Mediebevakningen kan mångfaldiga effekten av det enskilda våldsdådet genom att skapa fruktan hos många fler än de aktuella offren - terrorspridningseffekten.

Å andra sidan kan det finnas dämpande mekanismer i mediebevakningen:

1. Ibland medför mediernas bevakning av rasistiskt våld att förövarna inser det allvarliga i sina handlingar och offentligt tar avstånd från dem - bestraffningseffekten.
2. Undersökande journalistik kan paralysera våldsinriktade rörelser genom avslöja sådant som grupperna själva vill dölja - den avslöjande effekten.
3. Medierna kan väcka opinion och inspirera till ansträngningar för att motarbeta tendenser till rasism och främlingsfientlighet - en motreaktionseffekt.
4. Information och konstruktiv debatt i medierna kan hjälpa till att förebygga den främlingsfientlighet som utgör grunden för våld och terror mot invandrare - en utbildningseffekt. (Björge, 1993 b:111.)

KRITIKEN MOT MEDIERNAS BEVAKNING AV VÅLBERGSHÄNDELSENA

Mycket tidigt publicerades i medierna olika slag av kritik mot mediebevakningen av påskhändelserna i Vålberg.

- Jag tror nu att vissa ungdomar i Vålberg anser att inte minst medierna tar parti för familjen. Det retar dem och det piskar upp stämningen, säger kriminalinspektör Anders Forsman. (TT 17/4.)

- Risken är att massmedias uppmärksamhet riskerar att eskalera och konservera spänningarna, befarar Stig Månsson, biträdande länspolismästare. (Expressen 17/4.)

- I den mån det finns olika läger i Vålberg har mediernas rapportering skapat större motsättningar, hävdar Jan-Erik Nyman /åklagare/. (Värmlands Folkblad 18/4.)

Den första kritiken gäller skildringen av bråken utanför familjen Labadis hem och den kanske kan preciseras såhär:

1. Medierna har på ett osakligt sätt tagit parti för en sida i konflikten.
2. Mediernas rapportering leder till att konflikten förvärras.

Invandrarminister Leif Blomberg varnar i Expressen den 21 april för att "ideologiska rasister" kan dra nytta av uppmärksamheten kring Vålbergshändelserna:

Risken just nu - när vissa massmedier håller tändvätska på en brasa som redan brinner - är förstas att ännu fler av den sorten piggnar till, mobiliserar och ser sin chans att få ett försvarligt stort spaltutrymme för sina helgalna och livsfarliga föreställningar.

Blomberg hävdar också att ungdomar i Vålberg har kommit att göra "stolliga och obetänksamma uttalanden om hämnd och våld, peppade av massmediernas uppmärksamhet".

Möjligen kan Blombergs synpunkter sammanfattas såhär:

3. Mediernas rapportering leder till att konflikten kan förvärras på ett sätt som gynnar dem med rasistisk inställning.

Snart kommer också kritiken mot medierna att handla om att orten Vålberg pekats ut och stämplat på ett sätt som är orättvist. Dels är det orättvist att just Vålberg blir en symbol för rasism, när till exempel Grums och Säffle har skinnskallegång som är värre - dels är det orättvist att hela orten får bära skulden för något som några få har gjort. Kritiken kommer från skolelever, politiker och företrädare för myndigheter - och inte minst från verksamma journalister.

4. Medierna har generaliserat från en avgränsad konflikt med eventuella rasistiska förtecken till en mentalitet på hela orten.

Under våren kommer uppgifter från den pågående förundersökningen att ge stöd för en tolkning av påskhändelserna, där det inte längre framstår som om rasistiska eller främlingsfientliga motiv har varit utlösande faktor. Den kritik som nu riktas mot medierna, från framför allt distriktsåklagaren Peter Hallgren, men också från verksamma journalister, kan sammanfattas såhär:

5. Mediernas tolkning av påskhändelserna byggde på ogrundade antaganden om rasistiska motiv hos de inblandade ungdomarna och medierna lade felaktigt hela skulden på ungdomarna och dessas förmodade rasistiska inställning.

Slutligen har bland andra företrädare för Karlstad kommun och för rättsväsendet uttryckt förvåning över den omfattning som mediebevakningen av Vålbergshändelserna fick. Andra och allvarligare attentat med främlingsfientliga motiv i samma trakter har inte uppmärksamrats i motsvarande grad.

6. Nyhetsbevakningen av Vålberghändelserna står inte i rimlig proportion till händelsernas faktiska vikt.

Mycket av ovanstående kritik handlar om möjliga konsekvenser av mediebevakningen. Den är svår att belägga, men bör diskuteras.

Det är värt att lägga märke till att kritiken har en bestämd inriktning. Den är begränsad till nyhetsrapporteringen av själva påskhändelserna och den utgår från att de första nyheterna om dem var överdrivna och partiska.

I nästa kapitel kommer mediebevakningen av Vålbergshändelserna att kritiserars ur andra perspektiv.

Det finns en viss överensstämmelse mellan den kritik som från offentligt håll har riktats mot bevakningen av Vålbergshändelserna och den kritik som riktades mot mediernas inriktning under mitten av åttiotalet (DO 1990; Brune 1985, 1990, 1993).

Etiketterandet av icke färdiganalyserade händelser som "rasbråk", den berättartekniska renodlingen av offer och förövare till goda och onda stereotyper, svartmålningen av hela orter - kritiken av dessa drag i mediebevakningen överensstämmer 1990 och 1995.

Emellertid har opinionsklimat och nyhetsvärdering i viss mån förändrats under samma tid. 1985 var rasistiskt klotter journalistiskt intressant - särskilt i lokalpressen - och folkparksbråk som slutade i slagsmål mellan flyktingpojkar och inhemska dito rubricerades panikartat som "raskravaller".

Mediebevakningen 1995 är luttrad av många våldsdåd med rasistisk inriktning. De flesta rasistiska övergrepp uppmärksammas över huvud taget inte i medierna. Det skall till något extra för att fånga intresset.

Intervjuer med journalister för denna studie tyder också på att medvetenheten om skadan av överdrifter i ordval och inriktning är starkare bland journalister idag än för tio år sedan (Jfr Brune 1985, 1990).

Låt oss granska punkterna i kritiken och se i vilken mån det kan finnas fog för den.

En enda version

Vad gäller den första punkten är det helt klart att en stor del av nyhetsrapporteringen om påskhändelserna till en början utgick från familjen Labadis version av dem.

Enligt journalisterna själva fanns det bara familjens version att tillgå under det första dygnet efter händelserna. Visserligen förekom det antydningar från polisens sida om andra möjliga tolkningar, men polisens information stannade därvid.

Journalisterna kunde i detta läge låta bli att rapportera, vilket några gjorde, eller ge ena sidans syn, med förbehåll för att detta var en subjektiv historia.

Om det var fel eller ej att ge familjen Labadis tolkningar och upplevelser företräde beror emellertid i sista hand på vad orsakerna till händelserna var och på hur skuldbördan bör fördelas. De flesta journalister som bevakade händelserna tror än idag att ungdomarna var angripna och att familjen utsattes för en aggression och ett intrång som åtminstone delvis hade rasistiska motiv. Att i en sådan situation ge offret tolkningsföreträde strider inte mot journalistisk etik.

Det finns dock exempel på att journalister gick för långt i sin sympati och gav sina egna andrahandsversioner av händelserna status av ögonvittnesskildringar. (Till exempel i GT/iDAG 17/4.) Det finns också exempel på rena faktafel som härrör från journalisterna själva och som missgynnar ungdomarna. (Till exempel i Aftonbladet 17/4.)

Piskade medierna upp stämningen?

Det påstods tidigt att det faktum att medierna gav företräde åt familjen Labadis version, piskade upp stämningen. Det upplevdes som orättvist av ungdomarna och kanske av fler Vålbergsbor och det är möjligt att det förstärkte aggressionerna mot familjen från vissa håll. Som jag ser det, är det inte rimligt att hålla medierna ansvariga för dessa aggressioner.

Det finns emellertid andra inslag i mediebevakningen som borde ha undvikits eller utformats annorlunda.

Uttalanden i Radio Värmland (19/4) från sönerna Labadi om möjliga förestående repressalier från antirasistiskt håll kan ha bidragit till att upprätthålla Vålbergsungdomarnas känsla av att vara förföljda och utsatta. Rubriker och löpsedlar med hotelser från upprörda tonåringar i Vålberg: "Deras hus ska brinna" (Expressen 18/4) eller "Det kan bli krig här" (Aftonbladet 18/4) gav upphov till fruktan inte bara hos de utsedda offren utan sannolikt hos fler invandrare i trakten (jfr. Björge, 1993 b).

Detsamma gäller Aftonbladets och Expressens demoniserande bilder av ungdomarna (18/4), bilder som tycks vara avsiktligt komponerade för att skapa fruktan. Antagligen har också ungdomarna blivit utnyttjade i den meningen att de inte var medvetna om hur bilderna komponerades och hur de skulle komma att rubriksåttas.

Påståendet att Vålbergspojkarnas hotelser kom sig av att de var "peppade av mediernas uppmärksamhet" kan emellertid tillbakavisas.

Liknande uttalanden återkommer i sammanhang, där medierna inte är inblandade. Men det är av flera anledningar tveksamt om medierna gjorde rätt i att publicera hot, utpressning och profetior om upptrappat våld på det sätt som de gjorde.

Motivet är att karakterisera situationen och den aggressiva roll som åtminstone några ungdomar spelade, men de nyhetsjournalistiska verktygen tycks inte ha medgett någon analys av ungdomarna och deras motiv. Det går inte att få grepp om intentionsdjupet i deras uttalanden eller hur deras värld är konstruerad. Uttalandena kan avfärdas som "ungdomligt oförstånd" lika väl som de kan skapa hat och fruktan. Samtidigt som pojkarna stereotypiseras förblir de obegripliga.

Gynnade uppmärksamheten rasisterna?

Åtminstone i ett avseende. Den gjorde Vålbergs rasister kända och de blev snart kontaktade av personer som ville knyta dem till sina organisationer. Om detta skulle ha skett även utan mediernas uppmärksamhet må vara osagt. Det är också troligt att mediernas fokusering på de rasistiska inslagen i händelserna tvingade fram ställningstaganden för eller emot rasism bland ungdomar i Vålberg. Om denna polarisering gynnade rasismen mer än missgynnade den är omöjligt att säga.

Stämplades Vålberg orättvist i medierna?

Expressens rubrik "Hatets Vålberg" (18/4) och Dagens Nyheters "Vålberg tyngs av skam och skuld" (22/10) generaliserar till mentaliteten på en hel ort. Expressens rubrik "Det riksutskämnda Vålberg" (25/8) föreskriver ett avståndstagande från orten - framför allt genom bildsättningen (se s. 23).

Om det finns fog för generaliseringarna, vilket inte är otänkbart - är det då berättigat att göra sådana rubriker? Ja, om man inte tar hänsyn till de negativa konsekvenserna för orten.

Journalistik berömmar sig ibland av att vara konsekvensneutral - möjliga negativa effekter får inte hindra att sanningen rapporteras. I praktiken tycks mediernas konsekvensneutralitet vara beroende av geografiskt, personligt och socialt avstånd. Längre avstånd till det skildrade ger större konsekvensneutralitet. I lokalpressen saknas rubriker som stämplar Vålberg negativt.

De negativa formuleringarna betyder kanske ändå inte så mycket. Antagligen skulle Vålberg, även utan löpsedlar som "Hatets Vålberg", ha blivit symbol för våldsamt rasism eller främlingsfientlighet, bara genom de många omnämnandena av ortens namn i dessa sammanhang.

Man kan naturligtvis tycka att det var otur att det var i Vålberg som dessa händelser utspelade sig och att nyhetsvärdering inte är rättvis. Nyhetsjournalistik tar fasta på vad som nyss skett och reflekterar inte över om händelsen "borde" ha utspelat sig någon annanstans i stället. Kanske bidrog i själva verket Vålbergs otypiskhet - det lugna villaområdet - till nyhetsvärdet.

Var tolkningen av påskhändelserna förhastad?

Den kritik som utgår från att påskhändelserna inte handlade om rasism är den allvarligaste.

Om inte händelserna innehöll rasistiska eller främlingsfientliga element, så faller motiven för mediebevakningen. Grannbråk eller gängslagsmål med ringa personskador har litet nyhetsvärde.

Om ett vanligt grann- eller gängbråk blåses upp som "raskrig" i medierna kan detta få bokstavligen livsfarliga konsekvenser. Björge (1993 b) anser att danska kvällstidningar vid flera tillfällen har medverkat i en upptrappning och etnifiering av konflikter, som från början hade personliga motiv, genom rubriker som "Väpnat raskrig".

Hur var det då i Vålberg? Enligt åklagaren Peter Hallgren var det inte rasistiska motiv som gjorde att ungdomarna samlades utanför familjen Labadis villa (se s 64-68).

Medierapporteringen om påskhändelserna däremot, gjorde till en början ingen åtskillnad mellan å ena sidan den stämning som skall ha rått i ungdomsgänget och som bland annat uttrycktes i rasistiska slagord och å andra sidan ungdomarnas motiv för att befinna sig på platsen. Att motiven var rasistiska utsägs sällan, men förutsätts i formuleringar som "Rasistgänget till ny attack" (rubrik i AB 17/4) och "Tre år av rasistisk förföljelse kulminerade i en helg av skräck" (NWt 18/4). Ofta är emellertid formuleringarna försiktigare än så - "Ungdomsgäng angrep invandrare" (TT 17/4). Våldet och familjens upplevelser fokuseras, snarare än ungdomarnas motiv. Ändå är det de antagna rasistiska eller främlingsfientliga inslagen som ger händelserna nyhetsvärde.

Ganska snart ger också ungdomar sina versioner av händelseförloppet i medierna och förnekar rasistiska motiv. Samtidigt framstår en del av deras uttalanden som oresonligt hatiska och främlingsfientliga.

Journalisterna befann sig alltså i en komplicerad situation. Det gick inte att styrka att rasism eller främlingsfientlighet var den utlösande orsaken till att ungdomarna samlades vid familjen Labadis villa. Samtidigt fanns det belegg för en främlingsfientlighet inom ungdomsgänget och för att denna åtminstone tog sig verbala uttryck i samband med påskhändelserna. Familjen Labadi hade dessutom tidigare utsatts för trakasserier med rasistiska inslag. Men, sades det, medlemmar i familjen Labadi hade också burit sig illa åt vid olika tillfällen.

Även om inte alla enskilda journalister lyckades hantera denna komplexitet - och särskilt inte kvällstidningarnas rubrikmakare - så kan man nog säga att medieutbudet som helhet i samband påskhändelserna gör det. Olika tolkningar av händelserna bryts tidigt mot varandra i nyhetsrapporteringen. I debattprogram i radio och TV framträder "båda sidor" och behandlas rättvist, efter vad jag kan bedöma.

Hade händelserna nyhetsvärde?

Den uppmärksamhet som påskhändelserna i Vålberg fick i medierna jämförs med den mera dämpade rapporteringen kring ett naziinspirerat

mord på en homosexuell idrottsman i Västerås sommaren 1995 eller med nyhetsbevakningen av rasistiska mordbränder och andra våldsdåd mot flyktingar i Värmland under senare år.

Kanske är Vålbergshändelserna ett bra exempel på att nyhetsvärde inte går att förutse med hjälp av en måttstock som anger vikten av en händelse i grad av lidande, storlek på skador, eller betydelse för samhället.

Journalister själva förklarar sitt engagemang i påskhändelserna bland annat med den möjlighet till identifikation som de erbjöd.

En familj i en vanlig villa i ett vanligt bostadsområde, blir anfallen i sitt eget hem av ett rasistiskt ungdomsgäng. Å ena sidan normalitet och identifikation - å andra sidan ett oförklarligt utbrott av våld och hat. Att både offer och förövare fanns tillgängliga för intervjuer och foton - med sina respektive attribut: den vita villan, det blåslagna kvinnoansiktet och de unga människans svarta ryggar och rasistiska symboler, gav historien liv och konkretion.

Symboliken i denna första historia är påtaglig. Vålberg kan stå för Sverige, familjen Labadi för de hundratusentals invandrare, som sedan årtionden bor i landet, med svenskt medborgarskap och med förväntningar på lika villkor som majoritetsbefolkningen. Detta goda demokratiska samhälle hotas inifrån av rasism, hat, ungdomsvåld.

Om Vålbergshändelsernas attraktion på medierna i hög grad berodde på den möjlighet de gav till identifikation, så blir det begripligt varför inte ett mord utfört av rasister behöver väcka samma uppmärksamhet. Om den mördade är homosexuell, så befinner han sig utanför den sfär av antagen normalitet, som journalistiken erbjuder som identifikationsbas (Pearce, 1973). Samma sak gäller sannolikt mordbränder mot flyktingförläggningar i perioder, när flyktinginvandringen beskrivs som ett hot mot landet (Brosius & Esser, 1995). Varken den homosexuelle eller flyktingarna är "vi" eller "som vi" och det våld som drabbar dem framstår i nyhetsdramaturgin inte som ett hot mot "oss" eller normaliteten.

RASISM ELLER EJ - DEFINITIONER OCH ARGUMENT

Frågorna kring hur händelserna i Vålberg ska förstås och beskrivas har delvis cirklat kring begreppet "rasism". Begreppet är mycket starkt laddat. En person som rätt beskrivs som rasist har därmed ställts utanför vårt samhälles värdegemenskap.

I flera av de artiklar som skildrar påskhändelserna beskrivs ungdomsgänget utanför familjens Labadis villa som rasister, och ungdomarnas rasistiska inställning antas utgöra drivkraften till händelserna.

I början på juni slår distriktsåklagare Peter Hallgren fast, att bråken utanför familjen Labadis villa inte hade något med rasism att göra. Möjligen fanns det, enligt åklagaren, en främlingsovilja i botten.

Bakom de här olika sätten att uppfatta händelserna ligger olika tolkningsmönster, där uttolkarna lägger märke till olika fenomen och dessutom värderar det de ser olika. Men det tycks också handla om outredda skiljaktigheter i hur begreppet rasism skall användas.

Många journalister var åtminstone till en början skeptiska till påståendet att påskhändelserna inte handlade om rasism. Men de lyckades varken klargöra eller ifrågasätta åklagarens tolkning.

I bevakningen av Vålbergshändelserna förekom egentligen ingen diskussion om definitioner. Påståenden om "rasism", "riktiga rasister", "inte riktiga rasister", "snarare främlingsovilja" ser enbart ut att handla om hur verkligheten är beskaffad, inte om hur orden används.

Den officiella definitionen

Källor inom polis och rättsväsende tycks ha utgått från en definition av "rasism", som ligger i linje med den som föreslogs av Kommissionen mot rasism och främlingsfientlighet under senare delen av åttiotalet. (Nationalencyklopedins definition av rasism sammanfaller i stort sett med den nedan citerade; den är bara mer explicit.)

Rasism kan beskrivas som en föreställning om den egna folkgruppens överlägsenhet och en uppfattning om att det finns biologiska skillnader mellan folkgrupper som gör det motiverat att dela in dessa grupper i mer eller mindre värda. Vidare innebär det att en folkgrupp som betraktar sig som en mervärdig "ras" anser sig ha rätt att förtrycka, utnyttja eller kontrollera de andra eller tvinga dem att leva åtskilda från andra folkgrupper.

Främlingsfientlighet (invandrarfientlighet, främlingsovilja) betecknar känslor som, i varierande styrka, innebär ovilja, rädsla inför eller hat gentemot andra etniska grupper. (Kommissionen mot rasism och främlingsfientlighet: Mångfald mot enfald. SOU 1989:13 s 19.)

För att en person ska kunna kallas rasist, bör han alltså, enligt denna definition, bekänna sig till en sammanhängande ideologi, där föreställningen om olika biologiska rasers olika värde utgör hörnsten. "Rasism" framstår som baserad på (om än felaktiga) rationella överväganden, medan "främlingsfientlighet" definieras som en känsla som, med eller utan förnuftsskäl, uppstår i mötet med främlingar.

Att skilja mellan rasism och främlingsfientlighet har i och för sig viktiga poänger. Alla rasister är inte främlingsfientliga och alla som är främlingsfientliga är inte rasister. Men varför har "rasism" fått lägga beslag på hela det ideologiska inslaget, medan "främlingsfientlighet" bara ser ut att handla om känslor?

Journalisternas användning

Den journalistiska användningen av ordet "rasism" var ofta slarvig och sensationslysten under åttiotalet (Brune, 1985, 1990). Och vad värre var - bråk och konflikter med rasistiska eller främlingsfientliga förecken kallades inte sällan "raskravaller" eller "rasbråk".

Uttrycken anger att konflikterna har med de inblandades "ras" att göra, vilket de knappast har. Det är tveksamt om man överhuvudtaget skall använda ett begrepp som "ras", som bygger på en vetenskapligt och socialt värdelös indelning av människosläktet. Också om påskhändelserna användes beteckningen "rasbråk" i en rubrik (Expressen 19/4). Det skulle vara intressant att få veta vilka "raser" som var företrädde på Malmåsvägen i Vålberg.

Trots allt är mitt intryck att journalistiken i allmänhet har blivit försiktigare i användningen av orden "ras" och "rasism" under nittotalet. Men så försiktiga att de undersöker det rasideologiska intentionsdjupet hos dem som de kallar rasister, är journalister inte alltid.

Ofta är användningen av ordet baserad på en serie intryck som tillsammans anses utgöra tecken på rasism. Ungdomar med stubbat hår och nazisymboler på kläder och hud som ropar "ut med svartskallarna" och "djävla negerhora" betecknar man helt enkelt "rasister". Detta var vad som skedde efter händelserna utanför familjen Labadis villa.

Mycket snart förklarade bland andra fritidsgårdsföreståndaren i Vålberg, Per Anders Persson, att de här pojkar, med några få undantag, inte var några "riktiga rasister".

Också Per Anders Persson utgår från en mycket strikt definition, där endast de som behärskar och bekänner sig till en rasistisk ideologi alla delar med rätta kan kallas rasister. (Se s 68-70.)

Fel och rätt?

Hade journalisterna använt fel ord?

Kanske, kanske inte - det beror som sagt på hur man vill definiera rasism. Definitioner är inte sanna eller falska. De är mer eller mindre lämpliga och vi väljer att använda vissa ord framför andra i ett bestämt syfte.

Det finns mycket som talar för en strikt definition av begreppet rasism - framför allt "en polarisering och fördöming /av debatten/, om alla uttryck för främlingsovilja blandas samman med rasism" (DO 1990:107).

Å andra sidan tycks begreppet i Kommissionens definition åtminstone i praktiken få ett så litet omfång, att det knappast är tillämpligt på mer än någon handfull personer idag.

Detta av två anledningar.

Den gamla rasbiologiska rasismen är socialt utskämd och mycket få bekänner sig öppet till den.

För det andra ställer definitionen krav på en rationalitet och ideologisk genomtänkthet, som sällan de som själva kallar sig rasister besitter.

Rasism och fascism är ideologier som i praktiken alltid innehållit starka stråk av irrationalitet och inneboende motsägelser (Eco, 1995), vilket definitionen inte tar hänsyn till.

Dessutom tycks definitionen idag ofta användas så, att man ställer nästan orimliga villkor, för att någon skall kunna kallas rasist. Till skillnad från dem som kallas "kristna", "kommunister" eller "liberaler", måste de som kallas "rasister" ha tillägnat sig den ideologi de bekänner sig till i alla dess delar.

Definitionen fångar inte heller upp det som människor i allmänhet menar med rasism eller nyrasism. Sander (1995:145) hävdar att "vide"dikotomin i kombination med idéer om gruppsärskiljande och grupprenhet är "rasismens varp". De kriterier utifrån vilka särskiljandet sker varierar däremot.

Föreställningssystem, där de särskiljande egenskaperna inte sägs vara biologiska eller rasmässiga, utan kulturella, etniska eller religiösa är i hög grad aktuella idag och används för att motivera förtryck, diskriminering och rädsla på samma sätt som den biologiska rasismen. Man kan plädera för att beteckningen rasism eller nyrasism bör användas om dessa ideologier, bland annat eftersom det är svårt att hitta nya ord med lika stark normativ kraft (Sander 1995:145).

Naturligtvis kan man också börja tala om ideologiskt motiverad främlingsfientlighet eller något i den stilen - det är en lämplighetsfråga. När trasslar orden till och när klargör de sammanhang?

Det finns också anledning att diskutera definitionen av rasism idag, när rasistiska symboler, whitenoicemusik och vitmaktgalor med tillhörande stämningar och beteenden är en massrörelse bland ungdomar. "Det skinnhuvud som inte säger sig vara patriot och nationalist finns inte. I den ungdomskulturen är det liktydigt med att vara beredd att efter förmåga kämpa för den vita rasens överlevnad." (Wikström 1995:5.)

Vad skall vi kalla dem som på olika sätt trakasserar invandrare, homosexuella och antirasister inom ramarna för en rasistisk symbolik? I vilka sammanhang är det meningsfullt att undersöka hur sammanhängande och välgrundade de rasistiska ställningstagandena är hos var och en, innan vi benämner dessa personer?

Pragmatiska hänsyn

Några av de talesmän som framträder i medierna i samband med Vålbergshändelsern har pragmatiska skäl för en restriktiv användning av beteckningen "rasism".

För fritidsgårdsföreståndaren Per Anders Persson, som dagligen arbetar med pojkar ur ungdomsgänget, är det viktigt att försöka skilja dem, som så att säga har fastnat i en rasistisk ideologi från de pojkar, som kanske går att påverka i en mer demokratisk riktning.

Han gör en indelning i "riktiga rasister eller ideologer" och en "svans" av "nyttiga idioter", en indelning som tycks överensstämma med den som de "riktiga rasisterna" själva gör. (Se s 68-70.) Att kalla pojkarna i "svansen" för rasister skulle kunna förstärka deras identifikation med den rasistiska rörelsen. Denna beteckning bör därför undvikas så länge som möjligt.

Ett liknande resonemang för distriktsåklagare Peter Hallgren, då han säger i intervjuer i juni, att om vi kallar de här pojkarna rasister, så blir de rasister. (Se även s 66-67.) Också invandrarministern Leif Blomberg vädjar till medierna om återhållsamhet med samma motivering (Expressen 21/4).

Dessa resonemang är inte invändningsfria och de borde vara värda en diskussion. Till exempel: Att kalla någon rasist kan också få vederbörande att tänka till och ta avstånd från sina handlingar. Det kan mobilisera motkrafter mot rasism. (Jfr Björge 1993 b:111.)

Det är inte heller invändningsfritt att journalister övertar en fritidsgårdföreståndares pragmatiska definitioner - hur lämpliga de än är i hans arbete. (Om samma synsätt är lämpligt i en åklagares arbete är en annan fråga.) Men detta var precis vad som skedde i bevakningen av Vålbergshändelserna.

Journalisterna övertog så att säga hela paket av verklighetsbeskrivningar med osynliga definitioner, från de två viktiga källorna, åklagaren och Per Ander Persson. Det hotfulla i den eventuella rasistiska strömningen i Vålberg suddades ut i mediebilderna, till förmån för ett terapeutiskt och pragmatiskt synsätt.

DE OGRANSKADE ARGUMENTEN I VÅLBERGSBEVAKNINGEN

Efter den första rapporteringen om påskhändelserna, som ju i viss utsträckning utgår från att händelserna hade med rasism att göra, dyker det upp en lång rad motargument mot denna tolkning i medierna. Dessa argument tar journalisterna sällan upp till diskussion, utan de infogas på ett naturligt sätt i det nya tolkningsmönstret.

Familjen

Flera handlar om familjen Labadis påstådda besvärlighet. Pojkarna är inte "Guds bästa barn". Pappan har ett hetsigt temperament. De tror att de är något.

Åklagaren för fram liknande synpunkter: "Det ungdomarna är irriterade på är inte att /familjen Labadi/ är invandrare utan att de är annorlunda." (Se s 66.)

Argumenten är avsedda att visa att aggressionerna mot familjen kan vara berättigade och att de inte är av rasistisk eller främlingsfientlig karaktär.

Men gör de det? Är det inte nästan alltid så att främlingsfientliga och rasistiska åsikter och handlingar motiveras med skäl som tar upp den Andres dåliga egenskaper?

Om familjen Labadi är trevlig eller otrevlig är irrelevant i sammanhanget. Det relevanta måste vara innehåll och form i ungdomarnas aggression.

Ungdomarna

En rad argument som handlar om de ungdomar som deltog i påskhändelserna förekommer också.

Ett argument, som nämns i flera sammanhang, är att en av de inblandade pojkarna själv har invandrarbakgrund. Tyvärr är det inget bra argument. Ingenting tyder på att invandrarskap vaccinerar människor mot rasism, antisemitism och xenofobi.

Detsamma gäller hänvisningen till en tidigare vänskap mellan bröderna Labadi och några de pojkar som deltog i påskhändelserna - en vänskap som under senare år övergått i fientlighet. Tyvärr vaccinerar inte heller gammal bekantskap människor mot rasism, antisemitism och xenofobi.

Ett annat återkommande argument är att de pojkar det handlar om är vanliga pojkar. Det intressanta med den här synpunkten är att den visar, hur starkt påverkade människors uppfattningar är av populärkulturens och mediernas bilder av rasister.

Där porträtteras rasister efter vissa schabloner, ofta som fysiskt motbjudande, som avvikande och skrämmande. Efter samma schabloner komponerades en del TV-inslag och kvällstidningsbilder av Vålbergs bomberjacksklädda pojkar. Där såg de inte vanliga ut.

Men i verkligheten är de vanliga. Det är de flesta rasister (även strängt definierade) också. Därmed inte sagt att vanliga pojkar i Vålberg är rasister, bara att vanligheten inte betyder något i sammanhanget.

Ett liknande argument är det som handlar om pojkarnas svaga identitet, trassliga hemförhållanden och dåliga framtidsutsikter. Det har inte med saken att göra, men tycks utgå från en uppfattning om rasister som viljestarka och begåvade personer.

Ytterligare ett argument mot att pojkarna skulle kunna vara rasister handlar om deras brist på intellektuell träning. De som deltog aktivt i påskhändelserna och som omger sig med rasistisk symbolik lär ha dåliga skolbetyg. Detta skulle göra dem ur stånd att sätta sig in i rasistisk ideologi.

Enligt min uppfattning överskattar detta argument rasismens teoretiska komplexitet. Det utgår också från strängast tänkbara definition av vem som är rasist.

Påskhändelserna

Frågan om påskhändelserna "handlade om rasism" - detta är den vanliga formuleringen i medierna - har ofta fokuserat på om ungdomarna är rasister eller ej.

Detta leder delvis tankarna fel.

Den största delen av det våld, som kallas rasistiskt eller främlingsfientligt, utförs inte av personer med anknytning till rasistiska

organisationer och merparten av förövarna har inte tillägnat sig någon genomarbetad rasistisk ideologi (Löow 1995 b:137).

Våldet kallas rasistiskt eftersom offren är utvalda på grund av sitt etniska, religiösa, kulturella, "rasmässiga" eller nationella ursprung. De angrips inte i sin egenskap av individer utan som representanter för grupper, som definieras som "de" till skillnad från "oss". "Deras" närvaro uppfattas som ett hot mot "vår" kultur, livsstil, välfärd, "ras" och så vidare och "de" bör utestängas från möjligheten att leva i samma område eller samma land (Björge 1993 a: 6-7)

Ett av de första argumenten mot att påskhändelserna handlade om rasism var att inga andra invandrare än familjen Labadi hade råkat illa ut i Vålberg. Det visade sig snart vara felaktigt. Flera flyktingfamiljer hade blivit angripna och trakasserade på olika sätt och under 1995 lämnade alla nyare invandrare orten.

Frågan kvarstår dock om själva påskhändelserna var uttryck för rasistiskt eller främlingsfientligt våld.

Åklagaren har två argument mot detta.

För det första: Ungdomarna hade, enligt egen utsago, inte planerat att ge sig i väg till familjen Labadis hus. Det var när de fick höra att två av deras vänner hade råkat illa ut där, som de drog sig dit.

För det andra: "Om de /familjen Labadi/ inte hade varit invandrare, men hade betett sig på samma sätt - skulle då ungdomarna ha dragit sig dit på påskaftonskvällen? Jag tror det." (Se s.66.)

Det första argumentet handlar om den utlösande faktorn till händelserna. Ungdomarna blev arga av en konkret anledning. Det andra argumentet förnekar att det fanns inslag av rasism eller främlingsfientlighet i ilskan.

Det är dessa tankegångar som ligger till grund för ställningstagandet att påskhändelserna inte alls handlade om rasism. Det första argumentet är uteslutande baserat på ungdomarnas egna utsagor och det andra på ett hypotetiskt resonemang.

Om familjen Labadi hade varit en svensk familj som var lika "annorlunda" och betette sig på samma sätt, så hade denna familj också råkat ut för att få femtio ungdomar utanför huset som ropade slagord och placerade en livsfarlig splitterbomb vid entrén.

Scenariot med den lika "annorlunda" svenska familjen tar inte hänsyn till arten av de trakasserier som medlemmar i familjen Labadi utsattes för både under påsken och tidigare.

De enda svenskar som i praktiken utsätts för liknande trakasserier: hotelser om lasermannen, brandbomber, hakkors inristade, rasistiska slagord, skadegörelse, anonyma hatbrev och så vidare, är antirasister, homosexuella och kommunister och upphovsmännen förutsätts ha rasistiska eller främlingsfientliga motiv.

Motargument i detta fall är att fiendskapen med familjen Labadi är personlig.

Eftersom de förhatliga medlemmarna i familjen Labadi råkar vara mörka så kallas de "svartskallar" eller "negrer", utan att det behöver ligga några rasistiska motiv bakom detta. Motivet är att förolämpa personerna, på samma sätt som man förolämpar någon genom att kalla

vederbörande "tjockis" eller "kärring". Inte ens bakom ett uttryck som "negerhora" behöver det ligga rasism. Det kan vara något man tar till "om en flicka står bredvid en färgad person". (Se s 65.)

Resonemanget bygger på att rasism är något som ligger i den medvetna avsikten och inte i språket.

Man skulle också kunna hävda att uttryck som "neger" eller "negerhora" sorterar människor i enlighet med aggressivt rasistiska kriterier, oavsett vad den som fäller dessa yttranden har för motiv. Att förolämpa och nedvärdera en person med utgångspunkt från vederbörandes hudfärg eller "ras" är rasism, även om den är oreflekterad.

En intressant fråga i detta sammanhang är om det fanns någon systematik i ungdomarnas val av skällsord och slagord. Och var det fler som ropade, än de som personligen anser sig ha något otalt med familjen?

Frågan ställs vare sig i förundersökningen, i domstolsförhandlingarna i tingsrätten eller av journalisterna. Inte heller ifrågasätts valet av tidsspann för förundersökningen. Är det rimligt att inte ta hänsyn till tidigare trakasserier mot familjen Labadi vid en bedömning av påskhändelserna?

Med den här diskussionen har jag försökt visa att journalistiken kring Vålbergshändelserna led av brister, när det gäller analys och argumentation i frågor om rasism och främlingsfientlighet. Journalisterna nöjde sig med att visa upp ståndpunkter från olika källor. Officiella källor fick så småningom mest utrymme. I de fall det fanns en kritisk hållning från journalisternas sida gjordes denna sällan explicit.

ATT ÅTERSÅKA NORMALITETEN

I mediebevakningen av Vålbergshändelserna framträder två viktiga egenskaper hos nyhetsjournalistik.

För det första beroendet av enkla och förutbestämda berättelsemönster (Bird & Dardenne 1988, Fiske 1987). För det andra beroendet av etablerade källor som uttolkar verkligheten och ger legitimitet åt journalistiken (Gans, 1979, Tuchman, 1978, Hall m fl, 1978).

I bevakningen av Vålbergshändelserna, så kom emellertid kravet på legitimitet snart i konflikt med det första berättelsemönstret.

De första nyheterna om påskhändelserna skapade ett scenario, där idyll och normalitet hotades av ofattbart, rasistiskt våld. Historiens starka nyhetsvärde byggde på möjligheten till identifikation med den vanliga familjen i det vanliga villaområdet, som plötsligt blir överfallen av en rasistisk lynchmobb. Att både offer och förövare fanns tillgängliga för intervjuer och bildsättning, innebar att det gick att göra mer av denna händelse än av många andra attentat med rasistisk eller främlingsfientlig innebörd. I flera medier berättades historien först ur familjen Labadis synvinkel, vilket har både praktiska och en etiska förklaringar.

Trots att journalisterna hade en ovanlig möjlighet att komma nära en konflikt av detta slag skedde, framför allt i kvällspressen, en stereotypisering av både offer och förövare. Kvällspressen valde också i ett par fall att rubriksätta förstasidor och löpsedlar med skrämmande bilder av Vålbergsgångningar och med hotelser om mera våld.

Även om motivet kan ha varit att belysa ungdomarnas inställning och mobilisera till avståndstagande från denna, så talar mycket för att detta inte var något bra sätt. Tidningarna medverkade sannolikt både till att sprida skräck bland invandrare och flyktingar i trakten - och till en försvarsreaktion från dem som kände eller kände till ungdomarna i Vålberg.

De första dramatiska mediebilderna från påskhändelserna gav snart upphov till motreaktioner från företrädare för polis, skolläring, Nätverket i Vålberg och Hem och Skola - och även från talesmän högre upp i den politiska och administrativa hierarkin.

Historien fick inte något odelat stöd av auktoriteter inom myndigheter, rättsväsende och lokala organisationer. Den angreps på sina bärande punkter.

Offren var inte rena och oskyldiga. De var besvärliga, "annorlunda". De provocerade.

Förövarna var inga riktiga rasister, bara oförståndiga och identitetssökande pojkar.

Det var inte säkert att händelserna hade rasistiska motiv - möjligen fanns en främlingsovilja med i spelet.

Det sunna förnuftet mobiliserades som svar på de löpsedlar som svartmålade Vålberg och gestaltade dess ungdomar som monster. Det är inte ens fel att två träter. Man måste vara två för att dansa.

Familjen Labadi var aldrig - som en journalist säger - några "typiska offer". Ofta fick journalisterna - åtminstone antydningssvis - höra hur

besvärliga de var. De journalister som har granskat antydningar och anklagelser närmare, har inte hittat så mycket konkret att ta på. Ändå "kändes det som det blev fel hur man än gjorde," säger en journalist. De enkla vinklingarna med alltigenom rena offer och alltigenom onda förövare var inte möjliga.

Historien visade sig alltså snart vara "oren" i den meningen att den var svår att pressa in i den första schablonen. Den fortsatta mediebevakningen andas försiktighet från journalisternas sida. Tolkningsföreträdet övergår från journalisterna själva och familjen Labadi till representanter för myndigheter och organisationer.

När familjen Labadis sommarstuga brann i början av juni, gjorde medierna ingen stor affär av detta av flera anledningar. Dels fanns vädjanden från myndighetsföreträdare, att inte ytterligare spä på den negativa bilden av Vålberg, dels kunde inte brandorsaken klarläggas. Uppgifter från polisens sida, om att familjen tidigare hade varit inblandad i ouppklarade bränder kastade en skugga av tvivelaktighet över alltihop.

Så småningom vändes den ursprungliga bilden till sin motsats, när Kamela Labadis skador sades vara självförvållade och Hassan Labadi dömdes till böter och skadestånd för misshandel, medan de ursprungligen utpekade förövarna i stort sett frikändes i tingsrätten.

Journalistiken gav inget helhjärtat stöd åt denna sista tolkning av händelseförloppet. Det blev inga mediala rysare om hur Hassan Labadi angrep unga veka män. Det går tvärtom att utläsa skepsis och undran i många referat av rättegången och domen.

Men nyhetsjournalistiken tycks i stort sett ha saknat vilja eller kunskaper för att på ett mera konstruktivt sätt granska och ifrågasätta rättsväsendets definitioner av skeendet.

Journalisternas mottaglighet för kritik

Journalister, särskilt i de lokala medierna, var mycket mottagliga för den kritik som riktades mot bevakningen av påskhändelserna.

De tog intryck och gjorde sitt bästa för att balansera bilden av Vålberg genom artiklar och nyhetsinslag som berättade om goda krafter och initiativ på orten.

Några journalister i de rikstäckande medierna gjorde också uppföljningar av detta slag - men i de flesta fall släppte riksmedierna Vålberg, när historien blev allt för otydlig eller komplicerad.

Mycket snart efter påskhändelserna publiceras en rad reflexioner över mediernas roll i medierna. Det handlar inte bara om kritik utifrån, utan journalister själva hänvisar raljerande till påskens löpsedlar och till den dramatiserande bevakningen av händelser som kanske inte var så allvarliga.

Samtidigt verkar de flesta journalister som har arbetat med Vålbergsbevakningen vara övertygade om att påskhändelserna hade tydliga rasistiska inslag, antingen det handlade om en planerad attack mot familjen Labadi, eller att tillfälligheter gjorde att ungdomar samlades där.

Men karakteristiken av händelserna förändrades alltså i medierna. De beskrevs mera nedtonat som "bråk" eller "tumult".

Sannolikt var det bristen på officiellt stöd för familjen Labadis version av händelseförloppet, som blev avgörande för att mediebevakningen svängde.

Det finns i medierna såsom i samhället ett slags trovärdighetens hierarki, som gör det sannolikt att de som befinner sig i högstatuspositioner eller i maktpositioner i samhället, är de som får sina definitioner i kontroversiella frågor accepterade. Sådana talesmän förväntas ha tillgång till riktigare och mer fördjupad information än majoriteten av befolkningen.

Samtidigt eftersträvar medierna balans och i kontroversiella frågor skall "båda sidor" beredas utrymme för sina tolkningar. Makten hos de talesmän, som befinner sig högt upp i "trovärdighetshierarkin", visar sig på det sättet att det är deras definitioner av den aktuella frågan, som kommer att bestämma ramarna för debatten (Hall, 1978:58).

Den första nyhetsrapporteringen om påskhändelserna byggde på en rad indicier, som tillsammans utgjorde grund för tolkningen att de handlade om rasism eller främlingsfientlighet: Tidigare trakasserier mot familjen, närvaron av skinnskallar, slagorden med aggressivt rasistisk eller främlingsfientlig innebörd.

I åklagarens tolkning av förundersökningen är dessa moment utan betydelse. Av betydelse är däremot motiven hos de personer som kunde misstänkas ha gjort något brottsligt. Det gick inte att visa att dessa personer hade kommit till platsen av rasistiska eller främlingsfientliga motiv.

Åklagarens kriterier för vad det skall betyda att påskhändelserna "handlade om rasism" är alltså delvis annorlunda än vad journalisternas var till en början. Men det är denna nya definition som snart kommer att bestämma ramarna för debatten och den journalistiska bevakningen - just för att åklagaren kan förväntas ha tillgång till riktigare och mer fördjupad information än andra.

När medierna tar parti för invandrare

"Tar medierna automatiskt parti för invandrare, när de hamnar i konflikt med svenskar eller myndigheter?" undrar GöteborgsPosten i en artikel den 18 april 1995, som knyter an till Vålbergshändelserna.

I linje med tidigare resonemang skulle jag vilja påstå att medierna ibland tar parti för invandrare, när dessa hamnar i konflikt med svenskar eller svenska myndigheter, men i allmänhet under förutsättning att vissa villkor är uppfyllda.

För det första skall invandrarens eller flyktingens situation som offer vara tydlig. I kvällstidningarna är det idealiska offret det lilla, sjuka och utvisningshotade barnet. Någon gång tar medierna även parti för utvisningshotade kvinnor; betydligt mera sällan för män (Brune, 1995).

För det andra skall det gå att visa att invandraren/flyktingen i relevanta avseenden är "som vi". Detta sker i allmänhet genom att grannar och skolkamrater intygar att vederbörande är det, att han eller hon pratar bra svenska och har alla sina framtidsförhoppningar knutna till en svensk gemenskap.

För det tredje - och detta villkor är antagligen det viktigaste - måste personer högt upp i den svenska "trovärdighetshierkin" ta invandrarrens/flyktingens parti. Mediebevakningen av utvisningsärenden handlar ofta om en kamp mellan å ena sidan biskopar, flyktingadvokater och representanter för till exempel Röda Korset eller Amnesty, och å andra sidan företrädare för invandrarverket, utlänningsnämnden och invandrarministern.

För det fjärde är det önskvärt att flyktingens/invandrarrens motpart går att personifiera och klassificera som brutal, cynisk och kanske rasistisk. Våra invandrarministrar brukar råka ut för denna stigmatiseringsprocess. Det är inte vår flyktingpolitik i sig som ses som problemet, utan dess företrädare (Brune 1990, 1993).

Alla dessa villkor behöver inte alltid vara uppfyllda, för att journalister skall bevaka invandrarrens/flyktingens sak i en konflikt med svenskar eller svenska myndigheter. Men många av de historier som har fått ett starkt genomslag i medierna är konstruerade i enlighet med dessa kriterier.

I den tidiga bevakningen av påskhändelserna i Vålberg var tre av villkoren uppfyllda - men inte det som gäller stödet från svenska auktoriteter. Det går att spåra en journalistisk jakt på pregnanta uttalanden i de första dagarnas telegram och artiklar: en intervju med Margot Wallström, en med invandrarrens Marianne Torstensdotter, flera med länspolisstyrelsen Rolf Kläppe. Även om de intervjuade till en början utgår från mediernas bild av händelserna, säger de sällan någonting riktigt kraftfullt. Laila Freivalds, på besök i Vålbergs Folkets hus den 20 april, vägrar att uttala sig specifikt om det som skett i Vålberg. Och invandrarminister Leif Blomberg uppmuntrar i ett öppet brev i Expressen (21/4) Vålbergsborna att återerövra definitionsmakten från medierna.

Journalisterna lämnades nästan ensamma med det första dramatiska tolkningsmönstret - där rasistiskt våld mot oskyldiga offer personifierades en påsknatt i Vålberg och där myndigheter såväl som Vålbergsbor framstod som passiva eller rent av medskyldiga.

Denna kritiska hållning till samhällsinstitutionernas oförmåga att hantera rasistisk mobbning eller att ge stöd till utsatta invandrarfamiljer blev emellertid inte långvarig.

Huvudinriktningen i den fortsatta bevakningen blev att återställa förtroendet för myndigheterna och för Vålberg. Bilden av ett samhälle där normalitet och rationalitet råder återskapades.

Bilaga

VERSIONER AV VERKLIGHETEN

Påskhändelserna i Vålberg liksom föregående och efterföljande händelser kring familjen Labadi är föremål för olika uttolkningar eller versioner, av vilka några är väl representerade i medierna och andra inte.

Benämningarna version och uttolkning används här sida vid sida för att beteckna framställningar av verkligheten ur bestämda perspektiv. En nyans av personligt ansvar skiljer emellertid begreppen åt. Begreppet tolkning lämnaren uttolkaren skuldfri. Han/hon ser och skildrar vad som var rimligt att se ur ett visst perspektiv. Den som ger en version, kan däremot misstänkas för att undanhålla fakta som skulle göra en annan tolkning än den egna rimliga.

Det ligger inte inom denna undersöknings ramar att avgöra vilka tolkningar som är "oskyldiga" och vilka som bättre betecknas som versioner. Det är emellertid uppenbart att alla tolkningar inte kan vara sanna i alla detaljer.

Jag har valt att presentera de fyra sätt att se på Vålbergshändelserna, som varit mest framträdande i mediebevakningen: familjen Labadis, de inblandade ungdomarnas, åklagarens och Nätverkets i Vålberg.

Dessa tolkningar befinner sig på olika nivåer i förhållande till händelseförloppet.

Huvudaktörer i själva påskhändelserna är familjen Labadi och ungdomsgänget i Vålberg. Deras tolkningar av påskhändelserna presenteras här med utgångspunkt från förhören i förundersökningen och domstolsförhandlingarna. Deras uppfattningar om Vålbergshändelsernas vidare innebörd och om mediebevakningen presenteras med utgångspunkt från egna intervjuer.

På nästa nivå befinner sig åklagaren och representanter för Nätverket i Vålberg, som har att orientera sig om händelserna på ett rättvist sätt. Framställningen av deras tolkningar och resonemang bygger på egna intervjuer.

Förundersökningen

Förundersökningen med alla dess förhör och kompletterande förhör inbjuder till flera delvis motstridiga tolkningar av händelseförloppet. Motsägelser existerar inte bara mellan ungdomsgängets respektive familjen Labadis version utan också inom de båda huvudversionerna, liksom mellan grannar och vänner, som skulle kunna förväntas ge mer objektiva beskrivningar av skeendet. Dessutom ändras flera vittesmål med tiden.

En iögonfallande brist hos förundersökningen är att den inte har mycket att erbjuda den som funderar över möjliga rasistiska eller främlingsfientliga inslag i händelserna. Det nämns att att vissa personer var korthåriga och att slagord ropades, men det frågas inte efter eventuellt symboliskt innehåll i korthårigheten eller efter slagordens karaktär och

intensionsdjup. Än mindre görs några försök att utröna eventuell anknytning till rasistiska rörelser.

En rad motsägelser och ledtrådar åt olika håll följs inte upp i förhören. Finns det en systematik i dessa förbiseenden eller ej? Det är inte min uppgift att svara på den frågan - men det är intressant att konstatera att inga journalister har arbetat med förundersökningen på ett sätt som gjort det möjligt för dem att förhålla sig kritiska till olika tolkningar av den.

De beskrivningar som följer nedan av ungdomarnas, respektive familjen Labadis versioner är baserade på förundersökningen, men de utgör sammanfattningar och renodlingar och smärre motsägelser inom respektive version är utrensade.

UNGDOMARNA

Påskhändelserna

Srax efter midnatt natten till påskafton passerar 22-åriga A och hans 19-åriga kusin familjen Labadis hus på Malmåsvägen 17 i Vålberg. De är på väg för att ställa ifrån sig en trasig moped hos en kamrat.

När de går förbi Labadis hus så kommer Hassan och så småningom Kamela Labadi ut och en diskussion uppstår.

A. säger att utläningar kommer hit och föder en massa barn och lever på socialbidrag. Då säger Kamela Labadi att det syns på M. att han själv inte jobbar. M. uppfattar anmärkningen som en anspelning på hans kroppshydda. Han blir sur och spottar på Kamela. Till en granne som kommer till platsen och ber A. att sluta bråka med Labadis, faller A. yttrandet: Håll käften på dig, jävla rasförrädare.

Batongen som A. har på sig lämnar han till sin kusin, när polis kommer till platsen. Skälet till att M. har batong med sig är att han hade hört att det skulle bli bråk med invandrare i Älvenäs på kvällen. Batongen var avsedd till självförsvar.

När polisen har lämnat platsen bjuder Labadis in pojkarna i köket. Den yngre accepterar, men inte A.

På påskafton går A. Malmåsvägen fram vid 22-tiden tillsammans med en eller möjligen flera kamrater. A. smäller av några tigerskott där han går och får sedan för sig att sätta fyr på en Thunder King, en stor påskbomb, som egentligen skall antändas stående på marken. A. kastar iväg den utmed gatan, men siktar så illa att den hamnar på familjen Labadis garageinfart och briserar där. Bomben smäller utav bara den och ut ur Labadis hus väller det människor, sex till tio stycken.

I spetsen för dem springer Jeff Labadi, 14 år, med en kniv som är 25-30 centimeter lång i högsta hugg. Jeff skriker att han skall snitta A. och när A. märker att han inte kommer att hinna undan tar han sin tillflykt till en grannvilla, från vilken han senare obemärkt lämnar grannskapet. Hans kamrat(er?) springer under tiden Malmåsvägen ner till Konsum och stöter där ihop med flera Vålbergsungdomar.

En stund därefter går 15-åriga N. Malmåsvägen fram mot Konsumhållet med två flickor. De skall gå och köpa pizza. Fem-tio meter bakom dem går tre eller möjligen fler andra ungdomar, bland andra E. (som är känd som den "ideologiska rasisten" i Vålberg). Ett tiotal meter framför

N. befinner sig möjligen andra ungdomar, som kommer från Konsumhållet. När N. kommer i jämnhöjd med Labadis hus rusar Hassan Labadi ut i gatan och slår ner N. med en lång träpåk. N. segnar ner och tas så småningom om hand i ett grannhus.

Hassan Labadi kastar också gatsten mot E. och slår denne med påken på benet.

Nu kommer fler ungdomar från olika håll, som på olika sätt har fått veta att A. har blivit jagad och att N. har blivit nedslagen utanför Labadis hus. De står ute i gatan och skriker bland annat "ut med svartskallarna".

Inne på gårdsplanen står familjen Labadi, pappan och sönerna samt en kamrat till dem beväpnade med påkar, mamman beväpnad med en kratta.

Nu följer två olika berättelser om vad som hände:

1. 21-årige Ö. går fram till villans entré och hämtar den bomb som G. har sagt att han har lagt där, men som inte exploderat. Ö. räcker över bomben till G., som står på andra sidan staketet och går sedan fram till Jeff Labadi. En flicka tar tag i honom och säger åt honom att gå därifrån. När han är på väg ut mot gatan får han ett slag i huvudet bakifrån. G. berättar därefter för Ö. att han själv just har kastat ett järnrör i huvudet på Hassan Labadi. (Ö. i polisförhör den 21 april. Denna berättelse ändras senare så att den överensstämmer med 2.)

2: Ö. går fram till entrén och hämtar en bomb som han ger till G. G. förstår inte varför och lägger den ifrån sig på gatan. Ö. försöker sedan skapa fred och går in på tomten och tar ifrån sönerna Labadi deras påkar. När han försöker ta ifrån Hassan Labadi dennes påk, får han flera slag av Hassan Labadi. Samtidigt kommer en rörbomb flygande utifrån gatan, som först träffar Hassan Labadi i bakhuvudet och därefter studsar mot Kamelas ansikte, alternativt mot den kratta som hon håller framför sig, på ett sådant sätt att krattan skadar henne. (Vittnesförhör med flera av de närvarande ungdomarna under april och maj.)

Därefter kommer polis till platsen. Ö. tas om hand, misstänkt för misshandel av Kamela Labadi.

Nästa dag uppstår ett nytt slagsmål en bit från familjen Labadis hus. Det är Jeff Labadi och hans kompisar som börjar bråket.

Ungdomar om bakgrunden

Händelserna utanför familjen Labadis villa var inte planerade och hade inte något med rasism att göra. Anledningen till att så många samlades utanför huset var att de hört att A. blivit jagad för att han hade kastat en påskbomb och att N. blivit nedslagen. Om Labadis hade struntat i den första smällaren och stannat inomhus, så skulle ingenting ha hänt. (Ur förundersökningen.)

De orsaker till fiendskapen med familjen Labadi som ungdomarna nämner i medierna och i min intervju är följande:

"Di har gått och döttat på en." Hassan Labadi har vid ett tillfälle slagit G. med en trädgårdsslang. Jeff Labadi har kommit med kniv till skolan och satt kniven mot en skolkamrats hals. (Kvällsöppet 18/4.)

De följer inte svenska regler. Hassan Labadi har låtit den äldste sonen övningsköra innan han hade åldern inne och utan grön skylt. De tror att de

är något. (Direktsänd debatt i Radio Värmland 18/4 samt radiodokumentären Invandrare född i Vålberg P1 15/10).

Labadis har i tid och otid anklagat oskyldiga personer för allt möjligt som de inte har gjort. De har gjort polisanmälningar för småsaker och vänt sig till medierna för att folk skall tycka synd om dem. (Intervju för denna undersökning med Jimmy Gräsberg och Conny Grahn februari 1996.)

Ungdomar: Syn på mediebevakningen

Intervju med Jimmy Gräsberg och Conny Grahn i Vålberg, februari 1996.

Vi pekades ut från början, som de som skulle ha startat hela bråket och gjort alltihop. Vi fick en riktig värstingstämpel på oss.

När vi försökte rätta till den bilden, genom att själva ta kontakt med Expressen, så gjorde tidningen allt ännu värre.

Vi ringde till Expressen på måndagen och de flög hit och var här på eftermiddagen. Vi satt och pratade och sedan sa Expressen: Hänger ni med ut? och vi gick till Konsum, vid korsningen nära Labadis hus. Då kom en massa hiphoppare som skrek nassejävel och Sieg Heil och vi bara stod och tittade på dem.

Vi sa till Expressen: Ta chansen nu och ta kort på dem. Nu ser ni hur det är - att det är de som trakasserar oss och att vi inte gör någonting.

Men i stället gick fotografen bakom ryggen på tre av oss och fotograferade på ett sätt så att det såg ut som om det bara vara tre stora skinnskallar som stod där. Med rubriken "Deras hus ska brinna". Gud!

Dagen innan gjorde Aftonbladet något som var ännu värre. Jeff och hans kompisar kom ner till Konsum. De var ute efter bråk och hade pinnar och flaskor undanlagda och antagligen var det Aftonbladet som hade skickat ut dem för att fotografen skulle få bra bilder. Varför skulle de annars gå just dit, där vi brukar vara? Aftonbladet gjorde ett stort bildreportage och skrev att Vålbergs rasister går till attack. Ändå ser man tydligt på bilderna att det är en kompis till Jeff som kastar en flaska och att en av våra kompisar ligger på marken och blir sparkad.

Fråga: Vilket är det värsta i mediebevakningen: att ni har anklagats för rasism eller för att ha bråkat?

Att vi skulle ha gjort allt och att Labadis skulle vara helt oskyldiga. Vi har fått en värstingstämpel och många av oss vågar inte åka in till Karlstad.

Det här med rasism gör inte så mycket. Många av oss vill inte ha utlänningar här, vi gillar dem inte. Fast vi är inga riktiga rasister för det. Och det var inte extremt mycket rasism i det här bråket.

FAMILJEN LABADI

Påskhäandelserna

På långfredagen ringde en äldre kvinna till Kamela Labadi och berättade att hon och hennes dotterson hade hört när ett ungdomsgäng planerade att attackera familjen Labadi under påskhelgen.

På långfredagkvällen vid midnatt kom två killar förbi Labadis hus, den ene, A., är skinnskalle. Hassan gick ut för att se vart de tog vägen och då kom A. tillbaka. Hassan frågade vad han ville och han sade: "Vad skulle jag vilja ha av en svartskalle" och sedan utbröt en ordväxling, där A. bland annat spottade på Kamela och kallade henne hora och sa att Labadis måste flytta, annars skulle deras hus sprängas i luften. Kamela ringde efter polis, som så småningom kom till platsen.

På eftermiddagen dagen därpå fick Hassan höra av en person, som han inte vill namnge i polisförhör, att "de kommer och attackerar er i kväll". Han gick och lade sig en stund vid tiotiden på kvällen, men han hade inte hunnit somna när en stark påsksmällare brann av utanför hans fönster. Jeff Labadi rusade efter dem som kastat smällaren och skrek "vänta svinjävel, jag ska döda dig" till A. som inte hade hunnit undan, utan tog sin tillflykt till ett hus i grannskapet. Hassan sprang efter och lugnade Jeff och de gick hem tillsammans.

När de hade varit hemma i ungefär fem minuter ringde det på dörren. Hassan öppnade dörren till grovköket, men där fanns ingen. Han och Kamela gick ut på gårdsplanen och såg att det kom människor gående från båda hållen på gatan. De kom tjugo från varje håll ropande slagord, både ungdomar och vuxna, några hade hundar och en del var beväpnade med tillhyggen.

Kamela gick in och ringde till en vänfamilj och bad dem komma och ta hand om barnen.

Hassan sade till sina pojkar att de skulle hjälpa honom att förhindra att gänget kom fram till huset. Han tog en staketspjåla som han hade liggande på tomten och gav pojkarna varsin. Själv gick han ut i gatan.

N. gick i spetsen för det gäng som kom österifrån och när han gick fram emot Hassan, stannade de andra en bit bakom. Hassan vevade med sin staketspjåla över huvudet och skrek åt ungdomarna att inte komma och bråka. N. gick fram och riktade en hård spark mot Hassans mage, som Hassan delvis lyckades i avvärja. I detta sammanhang kan Hassan ha träffat N. med staketspjålan på axeln eller i huvudet.

I denna situation kom E. fram och skrek "nu skall du bli slaktad" och Hassan jagade E. ett tiotal meter och retirerade sedan in på sin egen garageinfart.

Ö. kommer fram och säger att han skall hämta något han äger. Han går fram till entrédörren och tar ett halvmeterlångt föremål som ligger där. Denna sak lämnar han till G. "Nu hade ni jävligt tur, annars skulle ni ha flugit i luften allihop", säger han. Därefter går han fram och knuffar Hassan i bröstet och säger "jävla pizzabagare stick hem". Hassan säger åt honom att lämna tomten, men Ö. säger att han skall prata med Jeff.

G. springer nu mot garageinfarten och samtidigt får Hassan ett slag i huvudet. Hassan vänder sig mot G. och säger "tack ska du ha." "Varsegod, du ska få mer", säger G.

Kamela ser nu att Ö. håller fast Jeff med ena handen och har ett järnrör i den andra. Hon rusar fram och säger: "Du får inte slå Jeff."

"Om jag gör det, vad skulle du då göra åt det din svartskallehora?" säger Ö. "Då slår jag dig", säger Kamela. Hon sträcker sig efter sin kratta och samtidigt får hon ett slag eller en spark i pannan, ramlar omkull och blir

liggande på marken. Där får hon ytterligare sparkar. Samtidigt som hon får slaget ser hon att hennes goda vän O. drar i Ö.

Strax efteråt kommer polis till platsen.

Den äldste sonen hjälper Kamela in i huset och hon åker sedan till sjukhuset och blir sydd i pannan.

Dagen därpå är Aftonbladet hemma hos Labadis. Jeff och hans vänner går ner till centrum för att kolla busstider och köpa cigaretter. De stöter ihop med några killar från kvällen innan. Killarna skriker "Sieg Heil" och "neger" och Jeff och hans kompisar blir sura. Till en väninna till Jeff ropar de "negerhora" och G. skriker att Labadis hus ska brännas ner. Efter ett tag anländer förstärkning till Vålbergsgänget: en Vålbergsbo med hundar i en bil med skinnskallar och sedan ytterligare en bil med skinnskallar. Jeff med vänner springer hem och uppmanar Kamela att ringa polisen. Sedan återvänder ut på gatan och slåss. Aftonbladet fotograferar.

Familjen Labadi om bakgrunden

Intervju med Kamela och Hassan Labadi, februari 1996.

Påskhändelserna handlar om rasism. Hela attacken var planerad och själva planeringen har åhörts vid olika tillfällen av olika vittnen, som sedan inte har velat ställa upp vid rättegången.

Angriparna kom samtidigt och från två håll. Med i skaran fanns människor som vi aldrig hade sett förut, men också ungdomar som tidigare trakasserat oss. N. brukar vara med i gänget som gick förbi vårt hus och skrek Sieg Heil och G. höjer handen till hitlerhälsning, när han ser oss. Ö. hade vi aldrig sett tidigare.

Familjen Labadi: Syn på mediebevakningen

Intervju med Kamela Labadi, februari 1996.

Det var journalister som från början sa det som vi inte vågade säga - att trakasserier mot oss handlade om rasism. Vi ville inte säga det. Vi var rädda för att saker skulle bli värre om vi sa det. Och vi har känt flera av de här pojkarna länge. Hur har de kunnat förändras så? Var de verkligen rasister eller ville de göra oss illa av andra anledningar?

När den första intervjun gjordes i Nya Wermladstidningen i september 1994 nämnde jag aldrig ordet rasism. Den tolkningen står journalisten för. Kanske är den artikeln på något sätt nyckel till alltihopa - både till senare händelser och till mediernas beskrivningar.

Vi hade mycket stöd från medierna i samband med påskhändelserna, men de beskrev inte alltid Vålberg på ett rättvist sätt. Jag sa alltid att Vålbergsborna är inte sådana - det handlar bara om några stycken - och att vi hade mycket stöd från vänner och bekanta i Vålberg, men det kom inte alltid fram.

ÅKLAGAREN

Intervju med Peter Hallgren, februari 1996.

Påskhändelserna

Vad som har varit föremål för utredning är vad som hände natten till påskafton, på påskaftonskvällen och på påskdagen. Vår roll är att få fram en objektiv bild av en brotts handling, inte att bedriva något slags sociologisk undersökning av Vålberg.

Vad hände? Natten till påskafton var det en person utanför villan och trakasserade familjen Labadi. Det finns också obekräftade uppgifter om att familjen har blivit varnad för att det skulle hända något, men det har inte gått att få tag i den som skulle ha gett de här uppgifterna.

På påskaftonskvällen kommer samma person som kvällen innan tillbaka och smäller en påskbomb utanför villan, vilket är en form av trakasserier. Jeff Labadi med kompisar springer ut med machetes i högsta hugg och jagar honom. Han hinner inte undan, men hans kompis gör det och snart har ryktet spritt sig: Labadis har tagit A.!

En stund senare kommer N. förbi - han har inte varit inblandad i de tidigare händelserna och är helt ovetande. Han får en smäll med en gårdsgårdsstör.

Och då kommer resten av de ungdomar som står vid Konsum och röker och inte har något roligare att göra till platsen och i samband med det får Kamela sin skada.

Hassan får ett slag i bakhuvudet med ett rör och det röret innehåller en bomb, vilket faktiskt är det allvarligaste i den här historien, men den delen har inte gått att utreda.

Det händer inte så mycket mer under påsk. Nästa dag är det ett bråk mellan ungdomarna och barnen Labadi. Vem startade det bråket? Utredarna var inte främmande för att det var Aftonbladet. Fotografen var där samtidigt och det räcker att fösa ihop Labadiungdomarna med Vålbergsungdomarna för att få bra bilder.

Båda sidor var dumma mot varandra och det slutade med ett åtal mot G., som skall ha hotat att bränna ner Labadis hus.

En kille blev också häktad för att han skulle ha slagit ner Kamela Labadi med en kratta och i inledningsskedet fanns det bevisning för detta. Det var en kvinna som sade att hon hade sett misshandeln, men när hon blev hörd igen tog hon tillbaka uppgifterna. Den nya berättelsen gick ut på, att de skall ha stått och dragit i krattskäftet, och så blev det en rekyl när han släppte. Jag säger inte att det måste ha gått till så, men det mest sannolika är alltså att Kamela Labadi själv råkade tillfoga sig skadorna.

Vi fick inte tag på någon annan som hade sett något - eller ville ha sett. Utredningen hade fortskridit så långt i juni att vi hade kommit fram till att detta var bakgrunden.

Jämför detta med den massiva mediebevakningen, som var koncentrerad på att det var rasism, som låg bakom de här händelserna.

Förundersökningen visade ganska snart att det inte handlar om rasism. Det är inte så att ungdomarna säger: nu skall vi gå och störa

"blattarna". Utan det är två stycken konkreta händelser, som gör att de samlas där.

Fråga: Det finns uppgifter om att skinnskallar från Grums och Karlstad var med utanför Labadis villa på påskaftonskvällen. Det finns också uppgifter om att ungdomsgänget kallade på förstärkning i samband med slagmålet på påskdagen och att det dök upp två billaster med skinnskallar. Skulle det vara så, ser det hela mera planerat ut.

De uppgifterna har det inte gått att bekräfta. Men det är alldeles klart att det finns något slags främlingsovilja i botten av de här händelserna och att det existerar rasism i Vålberg. Men det har inte gått att få fram att någon av aktörerna vid Malmåsvägen på påskafton drevs av rasistiska motiv.

Den killen som slängde påskbomben kan ha haft rasistiska motiv, men det kan också vara andra motiv. Hassan Labadi är inte svår att provocera och var och en som har pallat äpplen vet, att det är roligast hos den som blir argast. Den här första killen försvinner emellertid från platsen på ett tidigt stadium.

De två övriga personer som kan ha gjort någonting brottsligt i sammanhanget, G. och Ö., går inte att beteckna som rasister, nazister eller fascister. De har främlingsfientliga åsikter, men det går inte att belägga att dessa har spelat in i händelseförloppet.

Fråga: Det verkar väl belagt att det fanns en rasistisk eller främlingsfientlig stämning på platsen. Det ropades "ut med svartskallarna", "stick hem pizzabagare" och "svartskallehora". På påskdagen fick en väninna till Jeff Lababdi höra att hon var "negerhora", Är det inte svårt att skilja ut ungdomarnas motiv från den stämning som rådde?

Vem har ropat de där slagorden? Jag måste kunna bevisa att någon av dem som misstänks ha spelat en aktiv roll också har uttalat sig på det sättet. Och man måste åtminstone lägga med i bilden att det inte behöver ligga rasism bakom ett uttryck som "negerhora" och ännu mindre "pizzabagare". Vad säger man när man vill svära åt någon? Om en flicka står bredvid en färgad person, så kanske man tar till uttrycket "negerhora". Det låter onekligen rasistiskt, men det behöver inte böttna i en rasistisk övertygelse. Vad gäller "pizzabagare" skulle jag ha svårt att få en domstolsnämnd att gå med på att det är ett ofredande att kalla någon så.

Fråga: Det fanns åtminstone ett par killar med uttalade rasistiska åsikter närvarande på Malmåsvägen. Hade deras inställning ingen betydelse i händelseförloppet?

Utredningen har inte lyckats få fram att just dessa personer skulle ha gjort något allvarligt. En av dem anmälde att han hade misshandlats av Hassan Labadi, men jag åtalade inte Hassan för detta. Jag ville inte ha den där personen bredvid mig i rätten och jag ansåg honom inte trovärdig. Vad gäller N., så är han inte speciellt avvikande och han hade också stöd för sin version av två flickbekanta.

Det man kunde påvisa med utredningen var att den som hade burit sig mest illa åt var Hassan Labadi. Hans reaktion var överdriven. N. kom gående med två flickor på andra sidan gatan och blev nedslagen med en grov stör. Den andra misshandeln sker när Ö. går in i trädgården och avvärjar sönerna Labadi. Hassan släpper inte sin stör och när Ö. vänder sig om och går därifrån, får han ett slag bakifrån av Hassan och faller. Nu är detta en upphetsad situation, där Hassan är ställd inför en människoskock, och straffet bör inte vara fängelse, anser jag. Men vad gäller misshandeln av N. bör han ha fängelse.

Fråga: Familjens version är att det ringer på dörren. De går ut köksingången och får se ungdomar komma från båda hållen på gatan. Bredvid deras entrédörr ligger en livsfarlig splitterbomb. Du fäster ingen tilltro till detta?

Bomben ser de inte i det skedet. Hade de varit medvetna om att de var hotade av den, så hade vi haft en nödvärnssituation, men det var de inte. Och N. kom inte med något stort gäng utan med två flickor. Många har hört om detta och få säger samma sak, men detta är den troligaste versionen.

Den stora mängden ungdomar kommer till platsen en stund senare, när de har fått veta vad som har hänt. Den utlösande faktorn till att de samlas där, är att A. har blivit jagad och N. nedslagen och det är grunden för min åsikt att det inte är rasism inblandad.

Sedan är det en annan sak att de allra flesta som går dit inte tycker om familjen Labadi av en eller annan anledning. Varför tycker de inte om familjen? Är det för att de är invandrare eller är det för att deras beteende är annorlunda än vårt? Avviker de på något sätt från gängse Vålbergsbeteende? Svaret är ja på den sista frågan. Frågan är då om deras annorlundaskap beror på att de är invandrare. Det är möjligt. Men det ungdomarna är irriterade på, är inte att de är invandrare, utan att de är annorlunda.

Om de inte hade varit invandrare, men hade betett sig på samma sätt - skulle då ungdomarna ha dragit sig dit på påskaftonskvällen? Jag tror det. Och då kommer vi ifrån det här med rasistiska motiv och kan kanske tala om främlingsovilja istället.

Fråga: Din definition av rasism?

Att man omfattar en ideologi som säger att människor har ett lägre värde för att de har ett annat ursprung, tillhör en annan ras.

Fråga: Killarna i Vålberg, de tycker inte illa om invandrare för att de är invandrare, utan för att de är annorlunda. De gillar dem inte, vill inte ha dem här. För mig liknar detta rasism.

Rasism är ett ord som man skall vara försiktig med. Jag vill spara ordet för en ideologisk övertygelse, som det krävs mer kunskaper och reflexion än vad de här gossarna är mäktiga, för att sätta sig in i.

Fråga: Du har sagt i intervjuer, att om man kallar de här ungdomarna rasister, så blir de rasister. Kan du utveckla det?

Jag tror att om man stämplar dem som rasister - som vissa tidningar gjorde, så finns det en risk att de uppfattar sig som utstötta. Vart skall de vända sig, om samhället tar avstånd från dem? Tja, i värsta fall till de äkta rasisterna.

Åklagaren: Syn på mediernas roll

Historien fick orimliga proportioner och Vålberg blev orättvist utpekad som ett rasistfäste. Mycket allvarligare attentat med klar rasistisk bakgrund har fått långt mindre uppmärksamhet.

Jag saknade källkritik hos journalisterna. De köpte utan vidare familjen Labadis version och gjorde stor affär av Vålbergspojkarnas enkelspåriga åsikter och uttalanden.

Det är ingen konst att hitta rasism i Vålberg. Men påskbråket hade inte rasistiska motiv och det var den distinktionen som journalisterna missade.

Fråga: Du har sagt att mediebevakningen försvårade förundersökningen. Hurdå?

Båda sidor trädde fram på ett tidigt stadium och lockades att säga mer än de var mogna att säga. Det är möjligt att de därigenom låste fast sig i versioner, som de sedan inte ville frånga.

Fråga: Det har också sagts att medierna piskade upp stämningen. Instämmer du i det?

Ja, en del rubriker och artiklar i kvällstidningarna bör ha stimulerat motsättningar och ha bidragit till en polarisering mellan olika grupper.

Fråga: Har du själv blivit missförstådd eller illa behandlad i medierna?

Inte i allmänhet. Bara i ett sammanhang, när jag säger i en radiointervju att påskbråket inte handlar om rasism, och journalisten spelar upp ett band där de här Vålbergsgossarna säger rasistiska dumheter och att "det är görgött" att familjen Labadi har flyttat. Det får mig att framstå som ett fån. Det handlar igen om att man gör en sammanblandning mellan pojkarnas allmänna inställning och motiven till påskbråken.

NÄTVERKET I VÅLBERG.

Intervju med Per Anders Persson, februari 1996.

Påskhändelserna och tiden efter.

Fråga: Du har så småningom spelat en viktig roll i mediernas beskrivningar av Vålberg och dess ungdomar. Hur kommer det sig?

Det var en medveten strategi att journalisterna i första hand skulle ta kontakt med mig och att jag skulle föra ut Nätverkets bedömningar. Vi hade en pressträff den 30 maj, där representanter för kommunen och länspolismästaren deltog, där vi vädjade till journalisterna att beskriva Vålberg så objektivt som möjligt. Och det har de följt i stort sett. Har man bitt journalister att trycka på vissa saker och inte på andra, så har de gjort det. Vi har alla ett intresse av att det inte blir en allt för negativ bild av Vålberg.

Fråga: I den här verksamheten för att förbättra Vålbergs rykte har det slagit igenom en definition av ungdomsgänget, som jag undrar om den inte är idylliserande. Du talar om de rasistiska åsikterna som en modeföreteelse och att ungdomarna bara behöver vända på mössan för att tillhöra en annan grupp. Påskhändelserna började beskrivas som ett bråk mellan lika goda kålsupare.

Jag står för den bilden. Den större delen av de ungdomar som tjufsade utanför Labadis hus är inga riktiga rasister. De kunde ha gett sig i bråk med vilken familj som helst som de blev sura på.

Familjen Labadi har dessutom spelat en aktiv roll i eskaleringen av den här konflikten. Hassan Labadi har gett sig på fel pojkar med orättvisa beskyllningar vid flera tillfällen och ungdomarna har velat ge igen.

De pojkar som vi kallar "svansen" till rasisterna i Vålberg är precis samma slags ungdomar som fastnade i mellanölsmissbruk eller i hasch, i kriminalitet eller blev raggare - på den tiden.

Skillnaden är kanske att bakgrundsrörelsen i det här fallet är allvarligare. Ungdomarna kan utnyttjas för politiska syften och det är inte bara att hoppa av, när man tröttnar. Då blir det hot och trakasserier från den så kallade hårda kärnan.

Jag är inte säker på att det här går över med växande ålder och klokhet, som andra ungdomsmoden har gjort. Men jag hoppas det och jag behandlar var och en med respekt och ser till personen. Till skillnad från de riktiga, ideologiska, rasisterna är de här pojkarna påverkbara.

Fråga: Jag förstår att du i ditt arbete som fritidsgårdsföreståndare måste göra en individuell bedömning av pojkarna. Men när journalister och kanske därmed andra tar över det synsättet och börjar beskriva rasistiska trakasserier som en modeföreteelse bland rotlösa ungdomar, så går sympatierna till förövarna snarare än till offren.

hos en tredjedel av Vålbergs befolkning och jag är böjd att hålla med dem. De vuxna ojar sig över allt som invandrarna sägs få och åt att de kommer hit och utnyttjar våra sociala förmåner. När ungdomarna trakasserar och lyckas skrämja bort invandrare från orten, så känner de nästan att de gör det på de vuxnas uppmaning.

Fråga: Har andra invandrare än familjen Labadi trakasserats?

Av de flyktingfamiljer som bodde här för ett år sedan har alla flyttat. Vi vet att en del av dem, kanske fyra, fem familjer, har varit utsatta för trakasserier.

Fråga: I reportage och artiklar från Vålberg under förra året såg det ut som ungdomarna höll på att lämna den rasistiska identiteten, märken sprättades bort från kläderna och så vidare. Hur är det idag?

Det är riktigt att en del av attributen har försvunnit. Många har låtit håret växa, de uppträder lugnt och artigt och skriker inte rasistiska slagord. Men det är inte säkert att detta är goda tecken. Det kan också vara led i en taktik där man försöker göra rasismen rumsren. "Du ser inte på oss att vi är rasister längre", säger de, och det är just det som är meningen.

Nätverket: Syn på mediebevakningen

De lokala medierna har varit bra och de har följt upp händelserna och försökt ge en rättvisande bild av Vålberg.

Vad gäller kvällstidningarnas bevakning av påskhändelserna, så fick Vålberg betala ett alltför högt pris. Journalisterna gick inte in och tittade på strukturen i ungdomsgänget, utan de stämplade Vålberg rätt av som Hatets Vålberg eller Skammens by.

Ett par arrangerade bilder i kvällstidningarna har gjort stor skada, antagligen för lång tid framåt. Det är svårt att tro att företag vill förknippas med orten genom att etablera sig här. Villapriserna har rasat. Ungdomar från Vålberg har stora problem inne i Karlstad.

Och medierna gjorde Vålberg känt bland ledande rasister i landet, som nu har etablerat kontakt med ideologerna här.